

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Eduard Bernstein: A politikai sztrájk.

– Utánnnyomás tilos. –

Minden sztrájk, mely hozzájárni ahhoz, hogy a nép egy töredékének gazdasági helyzetén javítson, politikai jelentőséggel bír még akkor is, ha a sztrájk közvetlenül tisztára gazdasági célok szolgálatában áll is. Bizonyos mértékben hozzájárni ugyanis ahhoz, hogy a társadalom osztálytagozódásának képét megváltoztassa, ha e változás az egészhez viszonyítva még Oly csekélynek lássék is. Ha nem vészit gazdasági hatásából, azaz, ha a munkásoknak sikerül a kivívott eredményeket megtartani, és ha ehhez még több hasonló kimenetelű sztrájk is járul, úgy a gazdasági helyzet javulása végeredményében is hozzá fog járulni a társadalom jogviszonyainak és politikai berendezkedéseinek a megváltoztatásához. Ezt az összefüggést manapság a társadalmi élet oly sok jelenségén lehet tapasztalni, hogy minden szó fölöslegesnek látszik, amit annak magyarázására fordítanak.

A sztrájkoknak a politikai életre gyakorolt ezen közvetlen hatása mellett manapság még egy másik politikai hatása is ízelhető az eredetileg gazdasági célokért kitört sztrájkoknak. A termelés koncentrációja a nagy és állandóan növekvő üzemekben, az iparnak földrajzilag való koncentrációja hatalmas ipari centrumokban, a közlekedés rengeteg emelkedése, továbbá az üzleti élet egymásba kapcsolódása azt eredményezték, hogy a sztrájkok kiterjedése is egyre növekedik, néha tízezer, néha százezer munkásra is kiterjednek. Ha azonban egy sztrájk ekkora kiterjedést nyer, úgy már azáltal is politikai eseménynyé válik, mert elkerülhetetlenné teszi, hogy a hatóság egyik vagy másik irányban bele ne avatkozzék. Ha sok tízezer, sőt százezer munkás nem dolgozik, úgy ez a lakosság oly széles rétegét érinti, oly mélyen járó kalamitások keletkezhetnek belőle, hogy a politikai hatóságok vagy a közigazgatási szervek nem maradhatnak teljesen tétlenek s jelenséggel szemben. Ha ily esetben a represszió kilátástalanná válik, vagy egyéb okokból nem kísérleteznek vele, úgy a hatóság közvetíteni fog, esetleg valamilyen segélyakciót fog indítani. Az a tény, hogy egyik ország a másik után hoz törvényeket az egyezkedési hivatalokról, kétségkívül annak a jele, hogy ezek az országok szükségét érzik e konfliktusok békes elintézésének. Ezek a törvények kisebb-nagyobb mértékben maguk proklamálják a sztrájkot politikai cselekedetnek. A legnagyobb mértékben ez oly országban történik, ahol az egyezkedő hivatalokat kényszerítő hatalommal ruházzák föl, mint az Új-Zeelandban történik. Ámde a tisztára fakultatív hivatalok berendezése is azt jelenti, hogy a sztrájkokat politikai jelenségeknek tartják.

Oly iparágaknál, amelyek különös jelentőségűek bírnak a gazdasági életre és amelyeknek előfel-

tétele, hogy jó begyakorolt munkástömegekkel rendelkezzenek, a munkások sztrájkjai az újabb időben arra vezettek, hogy külön törvényeket hoztak e munkások érdekében. Különösen a bányászatban fordult ez elő. Az osztrák bányamunkások általános sztrájkjal elérték a kilencórás törvényes munkanapot, a porosz bányamunkások 1889-ben és 1905-ben óriási sztrájkokkal nyomást gyakoroltak a törvényhozásra, mely sérelmeik orvoslására törvényeket hozott, a francia bányatörvényeket ugyancsak jórészt a sztrájkok eredményezték. Vagy ki ne emlékezne még a tavalyi nagy angol bányászsztrájkra, mely a minimalbill-t eredményezte? A svájci vasúti alkalmazottak 1898-ban törmegsztrájk útján szereztek érvényt követeléseiknek és ha még messzebbre akarunk visszamenni, úgy az egész angol munkásvéd-törvényhozást a sztrájkokkal kell összefüggésbe hoznunk.

Ha valamely sztrájk minden közvetítő-kísérel dacára egyre jobban terjed, ha felöleli a fontosabb iparágak munkásságát, különösen a közlekedési intézmények személyzetét, így a közúti vasutakat, a rendes Vasúti személyzetet, úgy az egész üzleti élet megszakítására vezethet és forradalmi hatásokat válthat ki.

Ezek az okok voltak mérvadók a sztrájkoknak politikai célokra való alkalmazásánál. A 19. század 30-as éveinek végén legelőször az angol chartisták propagálták, később proklamálták is, de a munkások nem igen hederítettek a fölhívásra és épen azért a politikai sztrájk hosszú időre diszkreditált lett. A politikai sztrájk gondolata csak fél század múlva kelt újra életre, ugyanoly cél érdekében proklamálták, mint amilyenre a chartisták akarták fölhasználni: a választói reform érdekében. Ez alkalommal azonban tetté vált az eszme és sikerre is vezetett. A belga szocialisták voltak azok, akik nagy agitációt indítottak az általános választójog érdekében és 1893 tavaszán Brüsszelben és a belga fő ipari centrumokban nagy sztrájkot rendeztek, hogy a kormányt kényszerítsék a többször megígért választói reform tárgyalására és a munkásosztály választói jogának az elismerésére. Mindkettőt elérték. A választói reformot napirendre tűzték és a munkások megkapták a választói jogot, azzal a megszorítással, hogy egyes társadalmi rétegek három szavazatig terjedő többsé szavazatot kaptak, de a munkások jogfosztottsága mégis véget ért.

Jellemző erre a politikai általános sztrájkra, hogy a liberális polgárság nagy tömegei mellé re foglaltak állást, sőt részben egyenesen támogatták is. Ezek a körök annyira gyűlölték az uralmon levő klerikális párt gazdálkodását, hogy Örültek a kormány ellen irányuló sztrájknak. Ha ez nem lett volna így, úgy kérdéses, hogy a sztrájk eredményével járt volna-e? Igaz ugyan, hogy a sztrájk már vesze-

delmes jelleget kezdett ölteni, azonban ez aligha jelentett sokat, mert a sztrájkban alig vett részt a mimkasoknak egy tizedrésze.

Körülbelül ugyanebben az időben az osztrák munkásoknak az általános választójogért folytatott agitációja is bizonyos eredményt ért el, habár nem tömegsztrájk, hanem tömegséták által, melyeket Bécsben rendeztek. Ezek a séták nagyon megakasztották a forgalmat. A tüntetések kétségen kívül hozzájárultak ahhoz, hogy a liberális burzsoázia föladata ellenállását, melyet a választójog reformjával szemben kifejtett. Azonban itt a szocialista párt mellett egyéb pártok is érdekelve voltak a választói reform létesítésében, egyebek közt maga a dinasztia is. Az új választójog csak általános volt és nem egyenlő, mert meghagyta a kuriális választói jogot, amely az uralkodó osztály hatalmát továbbra is biztosította. Az egyenlő választójogot csupán az orosz forradalom és a magyar válság hatása alatt volt képes a proletárság kivívni. A svéd szociáldemokrata-párt is ért el bizonyos sikert a tömegsztrájkjal, melyet 1902-ben az általános választói jog érdekében proklamált. Itt a sztrájkot már eleve korlátozták. Lemondtak róla, hogy az uralkodó osztályt a választói jog megadására kényszerítsék. A három napos sztrájkjal a munkásság csupán elszántságát akarta tanúsítani. A sztrájkot a nagyobb városokban sikeresen keresztülyítették. A munkások itt kivétel nélkül letették a szerzősámot és impozáns csapatokban vonultak föl az utcákon. A közúti közlekedés megállt, a gyárakban szünetelt a munka, a lapok nem jelenhettek meg. Ez próbatüntetés volt: be akarták bizonyítani, hogy bizonyos körülmények között mire képes az általános sztrájk. A hatása nem maradt el: a választójogot Svédországban azóta tetemesen kiterjesztették.

Ámde azt megelőzőleg, ugyanabban az évben, csődöt mondott a belga második általános sztrájk, melyet a szocialista párt a plurális választójog ellen proklamált. Noha most kétszerannyi munkás vett benne részt, mint 1893-ban, mégis nyolc napi küzdelem után félben kellett hagyni a sztrájkot anélkül, hogy bármit is elértek volna vele. A kamara a sztrájk dacára elvetette a szocialisták javaslatát, mely a plurális választójog revízióját követelte. A munkásszervezetek maguk követelték a sztrájk megszüntetését. Két évvel később a holland munkásság proklamálta az általános sztrájkot, hogy megakadályozza egy oly törvénynek az elfogadását, mely a vasutasok sztrájkjogát csorbítja. Ez a sztrájk azonban csődöt mondott. Nem bírta megakadályozni azt, hogy a törvényt elfogadják. Jellemző, hogy ép a vasutasokat hagyta hidegen az érdekükben megindított küzdelem.

Amint látjuk, vannak politikai sztrájkok, melyek teljes vagy részleges eredménnyel végződtek, viszont olyanok is, melyeknek nem volt eredményük. Mit lehet ebből következtetni. Mindenekfelett azt, hogy a politikai sztrájk a politikai harcnak egyik megfelelő formája lehet. Hogy mikor vezet sikerre, arra nézve nem lehet pontos szabályokat fölállítani. Vannak, akik azt állítják, hogy a politikai sztrájk csak két esetben vezet sikerre: ha az uralkodó osztályokat meglepi, vagy ha ezek nagyon gyöngék. Azonban a dolog nem ily egyszerű. Akik így beszélnek, azok nem számolnak az osztályok és pártok sokféleségével, melyek a modern államban harcolnak és versenyeznek egymással, a történelmi hagyományok különbözőségével, a politikai és szociális fejlődés fokával, a munkásosztály szervezett-

ségével, a harc céljával. Az eddigi példákból mindezenre le lehet vonni azt a következtetést, hogy a politikai tömegsztrájkoknak ugyanazon föltételek mellett annál kedvezőbb kilátásuk van a sikerre, mennél inkább oly célokért folynak, melyeknek szükségességét széles néprétegek átérzik és mennél izoláltabbak azok az osztályok, amelyek e célok megvalósítását ellenzik, más szóval, ha a tényleges uralkodó osztály és munkásság közé eső néprétegeket is magával tudja ragadni a sztrájk. Egy tiszta pártügyet, ha csak a párt valami rendkívüli erőt nem reprezentál, a tömegsztrájk aligha fog diadalra juttatni, csupán oly valami képes számára a diadalt biztosítani, ami több, mint egyszerű pártügy, azaz nem csupán egyetlen pártnak az ügye.

A különböző társadalmi osztályok politikai fegyvereit, amennyiben nem csatamezőkről és barrikádokról van szó, ezen osztályoknak mindenkor társadalmi funkciói határozzák meg. A feudális nemesiség, ha nem volt Ínyére, megtagadta a fejedelemmel szemben a hadi szolgálatot, a burzsoázia azzal kényszerítette a csökönyös kormányokat engedmények megtételére, hogy kezét a pénzes zsákra tette, a modern munkásság azzal tüntet politikai jogai mellett, hogy munkabeszüntetésével megakasztja a társadalom gazdasági szervezetét. Ezzel már magától értődik, hogy az a politikai sztrájk, mely nagyobb hatást akar elérni, kell, hogy magával ragadja a közlekedési munkásokat is, vagy legalább is oly tüntetésekre vezessen, mely a politikai centrumokban a közlekedést megakasztja. E nélkül még el sem lehet képzelni egy nagy politikai sztrájkot, mert ha a lakosság nagy része egy és ugyanazon okból be fogja szüntetni a munkát, úgy bizonyára nem fog a lakásán bezárkózni.

Ebből azt következtették, hogy a politikai sztrájk elkerülhetetlenül véres ütközésekre vezet a fegyveres hatalommal és szükségszerűen utcai harcok keletkeznek nyomában. Ennek nem kell okvetlenül bekövetkezni, mert sok függ a hatóságok magatartásától. Azonban a gyakorlat azt mutatja és a józan ész is azt diktálja, hogy minden politikai sztrájk mögött ott lappang a véres összeütközés lehetősége, Ámde az ily összeütközés ott lappangott az adómegtagadás mögött is, min.]; azt az angol történelem is mutatja és a hadviselést megtagadó feudális úr is el lehetett rá készülvén, hogy a szolgálat megtagadásának a jogát fegyverrel a kezében kell majd megvédenie. Ha olyasmiről van szó, ami az egyes osztályok életérdekeit érinti, úgy ezek nem mondanak h az akcióról csak azért, mert az a harc, melyet folytatnak, a fegyveres hatalommal való összeütközése vezethet.

Vandervele Emil: Az általános sztrájk.

– Utánnomás tilos. –

Általános sztrájk – úgy látszik, mintha ez a mi oly közkeletű szó nem szorulna definícióra; de épe: mivel oly gyakran alkalmazzák s nagyon eltérő értelem szoktak neki tulajdonítani és ezért nélkülözhetetlenek bizonyos megkülömböztetések, ha a dolgot világosan akarjuk látni és el akarjuk kerülni a tévedéseket

A mindennapi életben általános sztrájkról szótak beszélni, ha a munkások egy nagyobb csoportja amely egy vagy több szakmához tartozhatik, felhagy munkáival. Általános sztrájkról beszélnek, ha a Rühi vidék, vagy a Pas de Calais munkásai összefognak,

hogy magasabb bérekre tegyenek szert, ha a belga vagy svéd munkások végigvonulnak az utcán és az általános választójogért tüntetnek, ha a francia és az olasz forradalmi szindikalisták a termelés teljes beszüntetését prédikálják, hogy a kapitalista berendezésnek véget vessenek.

Fontos, hogy a sztrájkok e különböző fajait, a gazdasági általános sztrájkot a politikaitól, az u. n. reformistát a forradalmiától megkülönböztessük.

1. A szakmabeli (gazdasági) általános sztrájk.

A szakmabeli általános sztrájk alatt egy bizonyos gazdasági ághoz tartozó munkások összességének vagy többségének a sztrájkját értjük, pl. egy város, vagy egy kisebb-nagyobb terjedelmű vidék kocsisainak, villany-munkásainak, építőmestereinek a sztrájkját. A sztrájk ez a neve a legvilágosabban megkülönböztethető, a tulajdonképeni, politikai általános sztrájkától, amely az összes szakmákhoz tartozó munkásokra kiterjed; nem az egész proletariátus, hanem csak bizonyos szakmabeli munkások érdekeit szolgálja. Célja például béremelés, vagy a munkaidő megrövidítése, vagy egy kedvező munkaszerződés. Másfelől nem azzal az inkább politikai, mint gazdasági zavarral hat, amelyet az összes vagy majdnem az összes szakmákban történő munkabeszünetés előidéz: hogy sikerrel járhasson, legalább is oly hosszú tartamúnak kell lennie, hogy az ipar vezéreinek pénzbeli érdekeit érzékenyen sértse. Ez egyébként könnyebben is tarthat hosszabb ideig, mint az összes szakmákra kiterjedő általános sztrájk, mert a más szakmabeli munkások tovább dolgoznak és a sztrájkolókat segíthetik.

Kézenfekvő, hogy a szakmabeli általános sztrájkok oly mértékben szaporodnak, amily mértékben a munkások és egyidejűleg a munkaadók szolidaritása növekszik. Senki sem gondol arra, hogy a proletariátust az akció ezen fajtától elvonja; mindenki az osztályharc egyik szükségképeni formáját látja benne. A szocialisták között nincsen ellensége az általános sztrájknak, amíg szakmabeli sztrájkokról van szó. Az általános sztrájkra vonatkozó kontroverziák csak a politikai általános sztrájk tekintetében mutatkoznak.

2. A politikai általános sztrájk.

Politikai általános sztrájk az összes szakmabeli munkások sztrájkja az egész proletariátus érdekében. Az általános sztrájk itt politikai jelleget ölt, vagyis nem annyira a munkaadók, mint inkább a kormány ellen irányul, amelyet megbuktatni, vagy befolyásolni akar. Egy ily mozgalom lehet békés („sztrájk összetett kézzel”) de lehet erőszakos is, mint pl. Belgiumban (1902), Olaszországban (1904). Különösen pedig Oroszországban (1904 és 1905.).

De a francia és olasz szindikalistákat nem az általános sztrájk békés vagy kevésbé békés jellege vezette a reformista és a forradalmi általános sztrájk közötti megkülönböztetésre, hanem a sztrájk célja. A reformista általános sztrájk célja valamely reform keresztülvitele, valamely jog megvédése, a kormány valamely aktusa elleni tiltakozás. A forradalmi jellegű általános sztrájk célja a társadalmi forradalom: a bérmunkások felszabadítása a tőke uralma alól.

Az általános sztrájk reformista és forradalmi koncepciója azonban nem összeegyeztethetetlen. Amiképen egyszerre reformista és forradalmár is lehet az ember, ép úgy híve lehet az általános sztrájkoknak abból a szempontból, hogy bizonyos reformokat érjenek el, de amellet arra is gondolhat, hogy az egyre nagyobb terjedelmű reformista általános sztrájkból végül forradal-

mi általános sztrájk, vagyis társadalmi forradalom lesz.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy az igazi általános sztrájk, vagyis egy bizonyos vidék vagy ország összes iparágában foglalkoztatott valamennyi munkás sztrájkja tisztára theoretikus képzet. Valójában általános sztrájkokról szoktak beszélni, ha a főbb iparágakban sok munkás beszünteti a munkát. Oroszországban ép úgy, mint Olaszországban, Svédországban ép úgy, mint Belgiumban általános sztrájkokról beszéltek, amidőn a sztrájk elég nagy volt ahhoz, hogy a gazdasági élet normális menetét megakassza, jöllehet a munkások többsége nem szüntette be a munkát.

3. A reformista általános sztrájk.

Néhány évvel ezelőtt még a reformista általános sztrájkoknak is kevés híve volt a szocialisták közt „General-Streik = General-Unsinn” mondotta Auer egy német szociáldemokrata kongresszuson, és akkor igen kevés vagy semmi ellentmondásra se talált. Majdnem mindannyian egyetértettek abban, hogy az általános sztrájk az anarchisták találmánya, akik ezt abból a célból gondolták ki, hogy a szakszervezeteket dezorganizálják és a proletariátust a politikai akciótól elvonják.

Lassankint azonban a praxis hatása következtében ezek az eszmék változáson mentek át: majd minden országban előfordultak általános sztrájkok, de nem a forradalom volt a céljuk, hanem egy oly cél, amely a kapitalista gazdasági berendezés létét nem tette kérdésessé: Belgiumban és Svédországban az általános választójog, Hollandiában a vasúti munkások sztrájkjoga, Olaszországban a munkások életének megbecsülése, Oroszországban politikai jogot és szabadságok kivívása.

Mindezek a sztrájkok, bármennyire különböző volt is céljuk és lefolyásuk, a megegyező jellemvonások egész sorozatát tüntetik fel. Először is mind nagyon rövid tartamúak voltak; majdnem sohasem tartottak tovább egy hétnél és ezen idő alatt a sztrájkolók főleg a saját megtakarított pénzükből éltek; az élelmiszeriparágakban alig volt munkabeszünetés és sohasem készítettek úgy elő eddig a politikai általános sztrájkokat, hogy néhány napnál tovább tarthattak volna. Másodszor minden ily sztrájk oly okokból tört ki, amelyek a munkások összességét érintették. Harmadszor az általános sztrájkok sohasem akartak a polgárságtól olyasmint elragadni, amiről az létérdekeinek veszélyeztetése nélkül le nem mondhatott volna. Az utolsó évek általános sztrájkjait a polgárság egy kisebb-nagyobb töredéke is támogatta. Negyedszer az általános sztrájkok csak akkor vezettek többé-kevésbé tökéletes eredményre, ha hirtelenül törtek ki, ha meglepték a kormányokat, amelyekre nyomást akartak gyakorolni, vagy ha a polgárság nem fordult a sztrájkolók ellen.

Ez volt az eset az 1893 április havi első belga általános sztrájk és az 1904 október havi első orosz általános sztrájk alkalmával. Ezzel szemben a hollandiai általános sztrájk (1903), a második belga általános sztrájk (1902), a második és harmadik orosz általános sztrájk, amelyek nem lepték meg a kormányokat és amelyek iránt a polgárság kevés rokonszenvet tanúsított, sikertelenül végződött.

Nem kell azonban azt hinni, hogy ezek a vereségek hosszabb időre elveszik a munkások bátorságát és elfordítják őket az általános sztrájkától. Épen ellenkezőleg, amily mértékben az ipari koncentráció tökéletesebbé válik és a bérmunkásság a lakosságnak egyre fontosabb része lesz, egyre többen és többen fognak a

sztrájk fegyveréhez folyamodni, ha a kormányra fontos kérdésekben erőteljes nyomást óhajtanak gyakorolni.

A forradalmi szindikalistáknak, főképen pedig az anarchistáknak azonban nem ez a felfogásuk az általános sztrájkról, ők lenézik ezeket az általános munkabeszüntetéseket. Legfeljebb oly mozgalmakat látnak eszközök bátorítást érdemelnek, mert a munkásságot arra szoktatják, hogy inkább magában, mint választott vezéreiben bízzék. Amit ezzel szemben a szindikalisták prédikálnak, ami az ő propagandájuk alfája és ómegája, amiben nézetük szerint az egész szocializmus tartalma rejlik: az a *forradalmi* általános sztrájk, amelynek nem az a célja, hogy néhány kis reformot küzdjön ki az uralkodó osztályoktól, hanem az, hogy a kapitalista gazdasági berendezésének egy csapásra véget vessen.

Ezért megkíséreljük az ő gondolatvilágukba behatolni, hogy azután azt egybevehetjük a szociáldemokratákéval.

4. A forradalmi általános sztrájk.

Nem akarjuk itt a forradalmi általános sztrájk szindikalistai értelmezésének a történetét megírni. Az ő felfogásuk sokáig zavaros is volt; egyesek az „összetett kezekkel” vívott sztrájkot prédikáltak, és azt képzelték, hogy ha elég élelmiszerük lenne a proletariátus részére, néhány nap alatt általános munkabeszüntetéssel ki tudnák éheztetni a kapitalistákat és így békés úton megvalósíthatnák a társadalmi forradalmat.

De sokan azok közül is, akik e felfogás érdekében propagandát csináltak, főleg a társadalmi forradalom előkészítésére láttak jó eszközt benne, amely szigorúan törvényes keretek között volt tartható. Ez volt Briand Aristide nézete is, aki a francia szervezetek párisi kongresszusán (1899 dec. 3-8) is ily értelemben nyilatkozott. Azóta nem is oly sok idő múlt el ámbár Briand ugyanezen álláspontot képviselte csaknem ugyanazon szavakkal az 1903-iki amsterdami nemzetközi szocialista kongresszuson is, ma már jelentékenyen módosult a felfogása e kérdésekre vonatkozólag.

Ámbár az általános sztrájk eszméje Briandban egyik legérdekesebben szóló védőjét veszítette el, azóta mégis nagy térfoglalásokat sikerült tennie, főképen Francia- és Olaszországban. Nem sokkal Briand 1.899-iki már említett beszéde után egy általános sztrájkbizottság gyűlt össze Parisban, amelynek tagjai a Confédération générale du Travail delegátusaiból kerültek ki. Ez a bizottság több propagandairatot tett közvé, amelyek egyikében – a Grève générale réformistáit et grève générale révolutionnaire címűben – a következő tételt találjuk, amely nagyon jól feltűníteti azt a képet, amelyet a forradalmi szindikalisták az általános sztrájkról maguknak alkottak: „Ha arra szorítkozunk, hogy a taktikánkat a ma elérhető lehetőségekhez alkalmazzuk, az általános sztrájk az egyedüli és az egyedül hathatós eszköznek látszik a munkásosztálynak a kapitalista és az állami iga alóli felszabadítására. Az általános sztrájk, még akkor is, ha csak kis javítások elérését célozza a munkások sorsa tekintetében, minthogy gazdasági fegyver eredményeiben sokkal nagyobb hatású, mint azok a parlamenti kísérletek, amelyek arra irányultak, hogy a közhatalmat az elnyomottak érdekében történő intervencióra bírják. Az általános sztrájk, akár reformista, akár forradalmi jellege van, céltudatos kisebbségek erőfeszítésének az eredménye, amely példájával megmozgatja és magával ragadja a tömegeket”.

A fenti fejtegetésekből három jellemző pontot kell kiemelnünk. Az első, hogy az általános sztrájk a céltu-

datos kisebbség mozgalmából fejlődik ki. A második, hogy az gazdasági fegyver, amely sokkalta hatásosabb a parlamenti akciónál. A harmadik, hogy a társadalmi forradalom céljait szolgálja és az egyetlen eszköze annak, hogy a munkásosztály a kapitalizmus és az állam járna alól felszabaduljon.

Az általános sztrájk tehát szerintük egy öntudatos kisebbség erőfeszítésének az eredménye. A forradalmi szindikalizmusnak nincs bizalma a nagy bataillonok iránt. Jobban szereti a kis díjakat fizető és kevés taggal bíró francia szakszervezeteket a németek, angolok és skandináviaiak milliomos szervezeteinél. Ép úgy megveti a demokrata többséget, mint Ibsen „népgyűlöljő” a kompakt és liberális többséget. A szindikalizmus továbbá, anélkül, hogy épen parlamentellenes lenne, igen kis súlyt helyez a parlamenti akcióra.

A forradalmi szindikalisták szemében az általános sztrájk a proletariátus és a kapitalisták között folyó tragikus küzdelem utolsó felvonása. Az utolsó erőfeszítés, hogy elvegyék tőlük a termelés eszközeit, amelyeket a munkások kizsákmányolására használtak.

Az így értelmezett általános sztrájk hívei természetesen nem oly naivak, hogy azt higgyék, hogy a döntés előestélyénél tartunk. Tisztában vannak azzal, hogy a forradalom csak hosszú és állandó erőfeszítések eredménye lehet. Tudják, hogy az általános sztrájk csak az esetben végződhetik sikerrel, ha a proletariátust, vagy legalább is a legtevékenyebb elemeit kellőképpen előkészítették erre az utolsó nagy leszámolásra és ha másfelől a katonáknak is lesz annyi eszük, hogy bajonettjeiket a burzsoázia ellen fogják fordítani. Ezért azon fáradoznak, hogy az általános sztrájkot részleges sztrájkokkal készítsék elő és a katonákat állandó antimilitarista propagandával neveljék a forradalomra.

Ilyen körülmények között a részleges sztrájkok már nemcsak helyi és szakmabeli jelentőségük, hanem az általános sztrájkhoz vezető etappeok. Mégis nem minden sztrájknak van ily nevelő jelentősége. Azok a türelmes harcok, amelyek gyakran hetekig elhúzódnak, anélkül, hogy rendzavarással járnának és a kormány közvetítése folytán többé-kevésbé tartós békeszerződéssel végződnek, nem tekinthetők a forradalmi általános sztrájkhoz vezető etappeoknak. A szindikalisták jobban szeretik a zendülésszerű sztrájkokat, amelyek nem kitarással, hanem dühös erőszakkal akarnak diadalt aratni. De ilyen alkalmakkor számolni kell azzal a körülménnyel, hogy a hadsereg közbelép az élet és tulajdon védelmére és ha nem akarják, hogy az passzív eszköz legyen a tiszték kezében, akkor elkerülhetetlenül szükséges, hogy az általános sztrájkért folyó propagandát a hadseregben folyó propagandával egészítsék ki. Nem kell tehát csodálkoznunk, ha Lagardelle a C. G. T. vezéreinek a hazafiasságra és a militarizmusra vonatkozó nézetét így foglalthatta össze: „A munkásszervezetek képviselői, akik kérdezősködésünkre feleltek, vagy a párisi esküdtszék előtt nyilatkoztak, mindannyian kifejezést adtak a forradalmi proletariátus két alapeszméjének: „1. a hadsereg az az eszköz, amellyel az állam uralkodik és a munkásoknak irgalmatlanul kell ellene küzdeniök; 2. . . . haza és háború oly kapitalista ügyek, amelyekhez a munkásosztálynak semmi köze sincs”.

Antimilitarizmus, közvetlen akció, az általános sztrájk előkészítése részleges sztrájkokkal, kevés tagú és kevés anyagi erőforrással rendelkező szakszervezetek, parlamentellenesség, vagy legalább is a parlamentarizmus kevésbé becsülése, az általános sztrájknak a forradalommal való azonossága, ezek a lényeges vonásai a forradalmi általános sztrájkoknak, ahogy azt a francia és olasz szindikalisták felfogják.

E felfogásban befoglaltatnak azok az eszmék, amelyek minden szocialistánál közesek: minden szocialista antimilitarista, ha nem is Hervé híve és egyaránt azt a nézetet vallja, hogy a tőke és a bérmunkások közti konfliktusok alkalmával az egyenruhás munkásoknak nem szabad testvéreikre lőni. Minden szocialista – ha nem is forradalmi szindikalista – mégis szindikalista és forradalmár; a tőke és munka közötti részleges harcokban csak etappeokat lát, amelyek a végső leszámolóhoz és a forradalomhoz vezetnek.

Ha e lényeges pontokban megegyeznek a nézetek, miben mutatkoznak az eltérések a forradalmi szindikalisták és a szociáldemokraták között, különösen az általános sztrájkra vonatkozólag? Nézetünk szerint először a szindikalista akcióról való felfogásukban, másodsor a parlamentarizmus értékelésében, és végül harmadszor, a társadalmi forradalomra vonatkozó nézetükben.

5. A szindikalista akció.

Míg más országokban a szakszervezetek alapítói azon fáradoznak, hogy minél több munkást vonjanak be egyesületükbe és pénztárukban minél több ezerfrankost halmozzanak fel, a franciáknak egész más a felfogásuk a szakszervezeti szerveződésről. Griffelhuus mondja pl.: A francia szindikalisták nem rendelkeznek azokkal a teli pénztárakkal, amelyek főleg a német és az angol szakszervezetek büszkeségei. A vállalkozók millióival nem állítják szembe a proletárok fáradtságával összehordott fivéreit, mert tudják, hogy ezen a területen nagyon egyenlőtlen a harc. A teli kasszát a francia szakszervezetek a lelkesedéssel, az energiával, az áldozatkészséggel és az igazi harci buzgósággal pótolják. Nincs igazuk, amidőn a pénzkérdésre ily kevés súlyt helyeznek? Irányítsák inkább a pénzes szekrényeik megtöltésére a törekvéseiket? Erre a kérdésre nyugodtan nemmel felelhetünk.

Kérdéses azonban, hogy ezt a tagadó választ nem-e azok a nehézségek magyarázzák meg, amelyek akkor mutatkoznak, amikor a francia munkásoknak szabályszerűen magas tagsági díjakat kell fizetniük. Akárhogy áll is ez a dolog, annyi bizonyos marad, hogy a francia szakszervezetek taglétszáma és tőkéje sokkal kisebb, mint a németeké és az angoloké.

A legrégebbi szakszervezeteket, a legkevesebb sztrájkot és a legnagyobb eredményeket Anglia mutathatja fel. Ha a német és a francia statisztikát hasonlítjuk össze, azt találjuk elsősorban, hogy Németországban több a sztrájk és a sztrájkoló, mint Franciaországban. Másrészt a franciák a kis taglétszám és a kevés vagyon ellenére is, majdnem ugyanannyi eredményt értek el, mint a gazdag angol és több teljes és részleges eredményt, mint a német szakszervezetek. De ez a statisztika, amelyre a francia szindikalisták oly sűrűn hivatkoznak, csak *cum grano salis* értendő. Mindenekelőtt a Franciaországban elért eredmények nagy részét a reformista tendenciájú szakszervezetek vívták ki és ezek ugyanolyan methodust alkalmaznak, mint az angol vagy a német szakszervezetek; másodsor nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy nemcsak a francia munkások, hanem a francia vállalkozók is gyengébb szervezetekkel rendelkeznek, mint a német és az angol kollegáik.

Ezen megszorításoktól eltekintve nem vonható azonban kétségbe, hogy a szindikalista akciónak egészben véve kedvező eredményei nagy mértékben köszönhetők annak a körülménynek, hogy ez az akció forradalmi jellegű, mert gyakrabban lesz lázadássá, mint más országokban és rájleszt a vállalkozókra, vagy pedig a kormányt arra kényszeríti, hogy a vállalkozókat

– több-kevesebb energiával – engedékenységre szorítsa. És minthogy a fát a gyümölcsei alapján kell megítélni, a francia forradalmi szindikalizmus módszere proletár szempontból igazoltnak látszik. Csakhogy nem szabad elfelejteni, hogy ez a módszer nem kiviteli cikk; ha Németországban vagy magában Angliában kísérelnék meg, kérlelhetetlen szigorú megtorlási politikát idéznének elő. Így végül mégis elmondhatjuk, hogy azok a sikerek, amelyekre a forradalmi szindikalisták oly büszkék, azt látszanak bizonyítani, hogy a munkás szempontjából nem közömbös, vajjon demokratikus társadalomban él-e vagy sem, és hogy a proletariátus közvetlen akciója annál hatásosabbnak tűnik fel, minél fejlettebb az ő politikai hatalma.

6. A szindikalisták és a politikai akció.

Nem minden forradalmi szindikalista egyúttal parlamentellenes is. Viszont, ha nekünk választanunk kellene a tisztára politikai jellegű és a jogrend alapjára támaszkodó munkásmozgalom és a tiszta szindikalizmus közt, habozás nélkül a szindikalisták mellé állnánk. De nézetünk szerint a kétféle methodus kombinálható. A politikai és a szindikalista akció kölcsönösen támogathatja egymást és nem nehéz számos példával igazolni, hogy hol az egyik, hol a másik erőten lenne, ha ez a kölcsönös támogatás fenn nem állana.

Azt is láttuk már, hogy a forradalmi szindikalisták, vagy legalább is azok közülük, akik nem anarchisták, belátták, hogy bizonyos esetekben csak másodlagos fontosságú, hogy a sokkal nagyobb jelentőségű szindikalista akciót semmiesetre sem szabad neki alárendelni, és a szindikalista munkásoknak ép ezért szervezetileg minden párttól, a szocialistától is függetleneknek kell maradniuk.

Egyetértünk a forradalmi szindikalistákkal abban, hogy a szakszervezeti mozgalom fontosabb, mint a politikai, hogy a sztrájk – a gazdasági ép úgy, mint a politikai, egyik a legerősebb fegyvereknek, amelyeket a proletariátus a felszabadítására használhat. A mi nézetünk csak abban tér el az övéktől, hogy a mi szemünkben az általános sztrájk eszköze, de nem egyedüli eszköze a forradalomnak.

7. A szindikalisták és a forradalom.

Hiába hozunk fel a forradalmi szindikalisták ellen praktikus érveket, ők azt fogják felelni, hogy az általános sztrájk mindenekelőtt egy erőadó eszme, egy mythos, amely a munkások részére a forradalmi érzelmi momentumok páratlan erejét nyújtja. Sorel szerint a munkások, akik folytonos harcban állanak a kapitalizmussal, csak az esetben rendelkezhetnek az e harchoz szükséges forradalmi energiával, ha fogalmuk van arról, hogyan fog ez a küzdelem végződni és erre szíval az általános sztrájk mythosza.

Ebben a theóriában csak az a mindenesetre k'issé banális megállapítás tekinthető kétségkívül igaznak, hogy a mindennapi küzdelem nehézségei és kicsinyeségei közepette szükséges, hogy a szocializmus zászlóvivői szemük előtt tartsák a végső küzdelem heroikus vízióját, amely diadalhoz fogja őket segíteni. De a proletariátus győzelme nemcsak a sztrájk és a szindikalizmus segítségével egymagában, hanem ezeknek a politikai tevékenységgel történő egyesítése révén érhető el és ezért a társadalmi forradalmat nem szabadna az általános sztrájkjal azonosítani. Ez egyik eleme, talán a főeleme annak a képnek, amelyet a forradalomról alkothatunk, de amennyire mi azt elképzelhetjük, a politikai hatalom elhódítását is magában kell annak foglalnia.

Kóhalmi Béla: A politikai tömegsztrájkok története.

Észre lehet venni, hogy néhány év óta mennyivel higgadtabban ítélik meg minden oldalon a politikai tömegsztrájkot. Sem a szociális forradalom rémületével nem becsülik túl, de a politikai demonstrációk jelentőségére szállítják le. Ezt a változást nem is annyira az 1903., 1905. években Németországban és Franciaországban, mint inkább a politikai tömegsztrájkok gyakorlatából merített tapasztalatoknak kell tulajdonítani.

„Ha minden produktív tevékenység szünetel – mondja Plekhanoff – a munkások az éhhalál kockázatát vállalják, mielőtt a burzsoáziát, kiéhezették volna.” Ennek a politikai sztrájknak szerinte csak akkor van itt az ideje, ha osztálytudat, szervezkedés és fegyelem az elérhető legmagasabb fokot elérte, de ha ezt elérte, megbocsáthatatlan hibát követne el a proletariátus, ha beérné avval, hogy nem dolgozik és nem csinálja meg a maga forradalmát.

Be ha a szociális forradalom főfő eszköze nem is tartja senki, viszont főfő eszköze annak, hogy a proletariátus általa a teljes politikai és gazdasági felszabadulásra nevelődjön. Ez az út a napi szakszervezeti és politikai győzelmek szünetlen sora kell hogy legyen és e pillanatig sem szűnő harc kivételesen kritikus pillanataiban a tömegsztrájk a politikai presszió leghatásosabb fegyvere. Nem helyettesíti a gazdasági és politikai szervezkedést, hanem elhatározó pillanatokban kiegészíti. S minthogy azokban az országokban, ahol a burzsoázia és a zseni a birtokarisztokráciával az utóbbi vezetése mellett osztozik a politikai hatalomban a parlamenti krízisek a jogok kiterjesztése, vagy jogok elkobzása alkalmával törvényszerűen ki szoktak törni, azt lehet mondani, hogy a politikai tömegsztrájk e mellett a politikai berendezkedés mellett normális eszköze lett a proletariátus harcmodorának.

Viszont sem Angliában, sem a német birodalomban, ahol a proletariátusnak fokozatosan vagy egyszerre nagyobb politikai befolyást biztosítottak, politikai tömegsztrájkra nem volt szükség. Mindenütt másutt politikai tömegsztrájkotól eredő hatalmas nyomásra mindég szükség volt, mert a politikailag gyenge, vagy rövidlátó nagytőke, melynek politikai érdekei általában közösek a munkásság politikai érdekeivel, rendszerint nem tudta a parlamenti kríziseket külső nyomás nélkül a proletariátus javára megoldani.

Belgium munkássága kétszer nyúlt a politikai tömegsztrájk fegyveréhez. 1891-ben részleges sztrájkjal kierőszakolják az alkotmányrevízió ígétét, de 1893-ban még mindig ott tartanak, hogy csak a revízió szükségét ismeri el a belga kormány, de az általános és egyenlő választójogot elveti. Erre a munkásság az általános sztrájkra való készüléssel felel s mikor a bizottság elveti Janson radikális javaslatát, proklamálták a sztrájkot. A sztrájkban az összes munkásoknak körülbelül egy tizede *vett* csak részt, de a szegényebb polgárság, a liberális néptömegek is energikusan követelték az alkotmányrevíziót. A tárgyalást a liberálisok sietteték, megegyeztek az ultramontanokkal s míg künn javában állt a harc, rövid vita után, anélkül, hogy a komplikált eljárás, – a „Verlegenheitssystem” – kivihetőségéről meggyőződtek volna, elfogadták az általános, de többes szavatokon alapuló reformot, mely meg is nyitotta a munkásság számára a parlament kapuit. A plurális törvény ellen fogadott harc 1901-ben erősödik meg újra az *Un homme un vote* jelszavával, ezáltal azonban a liberálisok szövetsége elmarad, a kispolgárságot a kettős szavazat kielégítette. 1902. ápr.

13-án tör ki a sztrájk, még a reformra vonatkozó indítvány tárgyalása előtt. Ápr. 18-án 350.000 körül jár a sztrájkolók száma. A parlamenti obstrukció azonban nem tudta kikényszeríteni az új választásokat, s az alkotmányrevíziót elhalasztják. A hírre sok helyütt véres összeütközés támad.

Ápr. 21-én azonban újra megkezdődik a munka. A szakszervezetek csak sokára tértek magukhoz, de a párt belső életében semmi nyoma nem maradt a kárnak. Általánosan az a vélemény, hogy a második belga sztrájk a lehető legrosszabb időben tört ki, viszont a zárt sorokban való visszavonulás épségben megtartotta a belga munkásság számára a politikai sztrájk fegyverét, mert ma újra politikai tömegsztrájk előtt áll Belgium munkássága. A tavasszal kitörő általános sztrájkot a belga munkásság június 30-iki pártkongresszusa határozta el s ezáltal nem napokra, hanem hetekre tervezik, várhatólag 500.000 ember munkabeszüntetésével. A sztrájkot pénzalap megteremtésével és sztrájkbélyegek kiadásával alapozták meg. A radikális polgárság anyagilag támogatja a sztrájkolókat s a tanítószervezetek elhatározták, hogy a sztrájk kitöréséig fizetésük egy százalékát odaadják a sztrájkpénztárnak. Városokban és fálvokban szervezik a sztrájkolók gyermekeinek ellátását.

Svédországban 1902-ben már széles rétegek követelték a cenzusos választójog reformját. Ugyanez év márciusában javaslatot terjeszt be a kormány, de ennek „garanciái” nagy megdöbbenést keltenek. A munkásság tervszerű, permanens tüntetéseket rendez vasárnaponként, később minden nap. A javaslat parlamenti vitájának napjaira ugyanannyi ideig tartó tüntető sztrájkot határoz el. Hangsúlyozzák, hogy nem a munkáltatók, hanem a kormány ellen. A sztrájkolók száma 120.000 körül volt. A mindenki: által elismert *imponáló nyugalommal, példás renddel*, amelyet a sztrájk alatt tanúsítottak a munkások, elérnek annyit, hogy a rossz javaslatot elvetették s az új reformot beígérték. A késedelmeskedő választójogot azóta a párt anarchoszocialista ellenzéke egy ízben újra sztrájkjal akarta kierőszakolni, de a munkássághoz intézett kérdésre az a válasz jött, hogy egy demonstrációs sztrájk mitsem érne, több heti sztrájkról pedig egyelőre nem lehet szó.

Ausztria munkásságát az 1893. évi belga sztrájk sarkalta hevesebb küzdelemre a választójogért. 1894-ben sokat emlegették a politikai tömegsztrájkot, de alkalmazásáról a szervezetség elégtelensége miatt egyelőre lemondtak. Amint a választójogi küzdelem élénkebb lesz, sűrűbben merül fel a sztrájk gondolata. A Magyarországon beígért általános választójog s az 1905. évi októberi alkotmányt adó orosz manifeszturn igen megnövelik a harci kedvet s a párt felhatalmazza a vezetőséget a sztrájknak alkalmas pillanatban való proklamálására. A sűrűn rendezett tüntetésekből polgárok tömegei is résztvesznek s ezek hatása alatt a kormány beígéri a választójogot. A sztrájkjal való fenyegetés azonban csak akkor vált komolylyá, mikor nehézségek merülnek föl a reform parlamenti tárgyalásánál. A sztrájkot program szerint először a bécsiek 3 napos sztrájkja vezette volna be, s ha ennek nem lett volna eredménye, egész Ausztriában munkabeszüntetéssel felelne a munkásság. Az osztrák munkáltatók szövetsége bár szimpátiáját fejezte ki a mozgalom iránt, 3 napos kizárással fenyegette a munkásságot. A reform tárgyalását a sztrájk veszedelme csakugyan gyorsan dűlőre vitte.

Németországban a birodalmi politika nem kényszerítette rá a munkásságot a végső fegyver alkalmazására.

zására s csak a mikor a szász és porosz jogfosztó rendelkezések után felő volt, hogy a birodalmi politika utánozni találja a példákat, merült fel, mint lehetőség, a politikai tömegsztrájk, s idézett fel több éves vitát a párt és a szakszervezetek között. Valamelyest az is motívuma volt a politikai tömegsztrájk felvetődésének, hogy a párt taktikájával szemben elégedetlenkedés mutatkozott a parlament túlbecsülése miatt s parlamenten kívüli akciókkal akarták a párt politikai súlyát növelni. Bernstein a második belga sztrájk után a békés tüntető politikai sztrájk mellett foglal állást a porosz választói reform érdekében. A párt tekintélyei, Kautsky és Liebknecht a politikai tömegsztrájkot védik és dicsérik, az 1905. évi kölni szakszervezeti kongresszus viszont helyteleníti. A pártgyűlés Bebel rezolúciója alapján a párt *hódió* és védelmi eszközei közé sorolja, Ez volt a „Ruck nach links”. Úgy látszott, mintha ezek a meglehetősen akadémikus jellegű viták megteremnék a gyümölcsüket. 1906-ban sűrű tömegtüntetések folynak a porosz választójog érdekében, mintegy előjátékai a tömegsztrájkoknak, a pártkonferencia azonban nem tartja az időt megfelelőnek. A szakszervezetek és párt Békéjét a mannheimi gyűlés teremti meg, mely a politikai tömegsztrájkot kivételes védelmi harc eszközeként deklarálja.

Olaszországban 1904 szeptemberében kitört politikai tömegsztrájk oka a sztrájkolókkal szemben elkövetett tömeges katonai gyilkosság volt, A rendet a munkásság soraiból szervezett őrség tartotta fenn. A kormány kötelező ígéretet tett, hogy a sztrájkolókkal szemben katonai erőszakot nem alkalmaz s ez ígéret betartását a proletariátus parlamenti képviselőire bízta. Erre a sztrájk véget ért. Azonban, ép ez ígéret nyomán parlamenti botrányok támadtak s a kormány feloszlatta a képviselőházat. Az új választásokon a szocialdemokrata párt szavazatainak a száma megkétszereződött.

Oroszországban az egymást érő politikai tömegsztrájkok teremtik meg az orosz forradalmi levegőt s erőszakolják ki a дума első s második összehívását. A munkáltató szövetség a munkásság mellett nyilatkozott, mikor a kormány kérdést intéz hozzá az iránt, hogy mi volna a teendő a rend érdekében.

A politikai tömegsztrájk történelmének fiatalsága nem akadályozta annak, hogy már ma is határozott ítéletet ne formálhassunk róla. A pusztán demonstrációnak, előre békésnek, egy-két meghatározott napra szólónak tervezett sztrájkok hatástalanok. Csak azzal a sztrájkokkal számol komolyan a hatalom, amelynek kitörésénél bizonytalan a sztrájk megszűnésének órája. A tömegsztrájk nem foglalja magában szükségképpen a véres összeütközéseket, de ezek elkerülhetetlenek ott, ahol alacsonyabb színvonalon élő munkástömegek alkotják a sztrájkolók zömét. *Monza*, az olasz Manchester munkásságának példásan nyugodt sztrájkját dicsőítve emlegették az olasz politikai sztrájk után. A sztrájk tartama nem annyira az előkészülettől, mint inkább az egész szakszervezeti mozgalom gazdasági hatalmától, a polgárság részvételétől s a munkanélküliség nagyságától függ. Általában sikeres a politikai tömegsztrájk, ha a munkásokon kívül a polgárságot, ha csak részben is, mozgósítani tudja. Az első belga, a svéd sztrájk és az ausztriai munkásság küzdelme igazolja ezt. Ezek a tapasztalatok növelik a kilátásait a most készülő politikai tömegsztrájkoknak. A második belga sztrájk első 5 napja alatt 100 millió fr.-ra becsülték a nemzeti kárt, de egészen a belga burzsoázián mulott, hogy ez a kár nagyobb ne legyen.

SZEMLE.

Disputa a fábiánusoknál.

– Szópárbaj Shaw és Hilaire Belloc között. –

A „Fabian Society” tudvalévőleg az angol intellektuális szocialisták egyesülete. 1884-ban alapították és első propagandistái közé olyan dicsőséges nevek tartoztak, mint William Morris, Sidney Webb, Annie Besant, Edward Carpenter, Graham Wallas és George Bernard Shaw. A Fabianusok bizonyos tekintetben Anglia revizionistái és mindjárt a kezdet kezdetén kárhoztattak minden zavargásos barrikád- és katasztrófa-politikát. A primitív szocialisták heroikus kudarcait prózai sikerekre akarták változtatni és ezért a nem nagyon dekoratív Fabius cunctator választották védőszentjükül és bizonyos szociális guerilla taktikára szánták el magukat. Legfontosabb feladatuknak tekintik: a szocializmusból egy reális, parlamentáris programot kiformálni, hogy készen álljon minden annak a képzeletbeli kormányelnöknek a megjelenésére, aki egy szép napon meg fog térni a szocializmushoz. A kellemetlen közbeeső időt pedig azzal töltik, hogy a szocialisztikus eszmét banalizálják, elismertté teszik. A középosztály emberének éppen olyan hozzáférhető legyen a szocializmus, mint amilyen hozzáférhető volt neki a konzervativizmus és a liberalizmus, ehhez pedig mulhatatlanul szükséges a szocializmus „rémtelenítés”-e. Ezt a visszavonulást az osztályromantika területeiről a fabianusok kemény szellemi harcok árán vitték végebe és az ő történetük az angol szocializmus története. Befolyásuk természetesen tisztán szellemi, mert sem semmiféle szakszervezettel, sem valamely másféle munkásegylettel nincsenek szerves összefüggésben. A „Fábian Societies” nagyon szűk körök: ők a szervezők szervezetei.

A fabianusok működésük három évtizede alatt számtalan füzetet és röpirvet adtak ki és gyűlést gyűlésre tartottak, előadásokat rendeztek, fanfolyamokat létesítettek, könyvtárakat alapítottak és ahol a Hyde Parkban vagy a Trafalgar Square-on szociális kérdést oldottak meg, ott benne voltak a dologban a fabianusok és a leghíresebbek közülök is úgy kezdték a pályájukat, mint közbeszólásokkal zaklatott utcai szónokok. Legérdekesebb működési formájuk azonban ma is még a vita -estélyeik és ez a vita egyetlen nagy disputává női ki magát, amely disputa a „Fabian Society” évi szenzációja. Nagyarányú, szabályszerű disputa ez középkori stílusban. A gondosan megválasztott vitázok az ellentétes csoportok favoritjai és ezek figyelnek szótlanul a szópárbajra. Egyetlen újítás van csak a régi formákban, hogy nincsen győztes és nincsen legyőzött. Az ész királynője nem nyújtja a győztesnek fehér újjahegyét, párbajbíróság nem állapítja meg a legyőzhetést és még csak demokratikus se vállalkozik a naiv döntésre. Túlságosan kifejlődött az érzékünk a relativitás iránt. Az abszolút megállapítások nevétségessé teszik magukat és legyőzöttjeink soha se tudják, mikor győzték le őket és ha tudnák is, csakhamar elfelejtenék. A fábiánusok disputája tehát csak afféle diákos mensura, amelyet végig verekesznek. Tavaly Bernard Shaw és Silbert Chesterton csaptak egymásra és egymás mellé, amikor is olyan témáról volt szó, amelyet Shaw állított föl és védelmezett: „Egy demokrata, aki nem egyszersmint szocialista, nem becsületes ember (gentleman)”. A shaw-ir-tak szerint Shaw győzött, a chestertonisták szerint Chesterton. Persze a demokrata, a szocialista és a gentleman merőben különböző definíciójából indultak ki és az igazi demokrata, az igazi szocialista, s az igazi

gentleman egyiket se fogadta volna el. Néhány nap előtt most megint Bernard Shaw küldetett ki a porondra, mert ő a „Fabian Society” nagy attrakciója és a fabiánusok nem is volnának fabiánusok, ha G. B. S. nem volna közöttük. Persze a fabiánusok meg úgy állítják fél a tételt, hogy Shaw nem lett volna Shaw, ha nem lett volna fabiánus.

Hónapok óta közhírré volt téve a disputa Bernard Shaw és Hilaire Belloc között, hetekkel ezelőtt el volt adva minden hely a nagy Queen's Hall-ban és nem is maradt üresen egyetlen hely sem. Érdekes volt a közönség arculata. Sok olyan arcot látott az ember, akikkel nemzetgazdasági és politikai vitaklubokban lehet találkozni, más profilok a Chelsea műtermeire és padlás-szobáira emlékeztetnek, sokan a mindég kész premier-közönséghez tartoznak, a legtöbben azonban meg nem határozható aprólékosságok által a pártoskodásra és társadalmi reformra való gondolásra készítetnek. A tribünön, az orgona alatt kimagasló egyéniségek ülnek mindezekből a körökből és egyes csoportok pedig mint ha egyenesen az „új Machiaveli”-ből, Wells-ből jöttek volna. A csarnok a plafonig tömve volt várakozásteljes ifjakkal, sőt még az orgonaloggiából is figyelő, fehérhajú fejek hajoltak ki. Az elnök, Sir Cockburn, egy jól elkü, tenyeres, talpas fabiánus, aki ismételtelen volt miniszter és kormányelnök Ausztráliában, a fabiánusok sok ideáját megvalósította új hazájában és olyan tekintélyes és tiszteletgerjesztő, amilyen csak kell hogy legyen egy kiszámíthatatlan disputa elnöke. Harsány hangon hirdeti ki az, est programját. Mr Hilaire Belloc áhította föl a tételt, hogy a tulajdon intézményét avagy nehor a rabszolgaság intézményét kell helyreállítanunk. Harmadik kiüt nincsen. Ezt a tételt kellett Mr. Bellocnak Bernard Shaw ellen védelmeznie. Előbb Be^oc fog 30 percig beszélni, azután Bernard Shaw 30 percig, majd ismét Belloc 20 percig és Bernard Shaw is húsz percig és azután megint Belloc 10 percig és végzetül Shaw is 10 percig. A hallgatóság persze nem volt köteles magát ilyen egy-egy órás propaganda után sem a rabszolgaságra, sem a magántulajdon rendszerére eltökélni, sőt még csak a fabiánusosan lemérsékelt szociálistusra sem. Nem volt egyébről szó, mint egy díszfelvonulásról, manőverről, az argumentumok virtuális összeütközéséről.

Hilaire Belloc a legismertebb és legsokoldalúbb londoni írók és költők egyike. Tölt idő, amikor London legtehetségesebb három ifja között sorolták föl. Azóta 43 éves lett. nagyon-nagyon sok könyvet írt és apránként elfelejtették a nagyelkű epifhetont. Közben néhány évig liberális képviselő is volt és ezidőszent egy folyóiratot ad ki, amely már megint a katolicizmusban látja a csodaszert a szociális és egyéb nyavalyák ellen.

Fejtegetéseit a hallgatóság goromba dögönyözésével kezdi. Néhány gunyoros barátságatlanság okvetlenül imponálni fog és a nehézkes Belloc mindég újra beléésik a kabarett-konferencier hagyományos, taktikájába. Szociális gondolatait csak nemrégiben foglalta össze „The Servile State” című könyvében. A könyv állameszméje persze már számtalan koponyában megvolt és Angolországban már Herbert Spencer az elővendő rabszolgaságot látta a szocializmusban, Belloc tud egy kiutat: a tulajdon újjáalakítását. Ez alatt nem érti a termelési eszköz elosztását valaményi ember között, hanem csak a családok sokkal, sokkal tágabb csoportra között, mint ahogyan ma van. A tulajdon legyen továbbra is szent, semmiesetre se legyen mindenkinek tulajdona, de sokkal több legyen a tulajdonos, mint ma. Nem gondol bizonyos időszakonként megismétlődő fel-

osztására a termelési eszközöknek, mint az ótestamentumbeli jubileumi esztendőben tették, hanem egyízben való létesítését akarja bizonyos abszolút ideális viszonyoknak: mint amilyenek a katolikus középkor bizonyos időszakában állítólag uralkodtak. Hogy miképen történjék a felosztás és hogyan akadályoztassak meg a mai alapotok visszatérése: arról hallgat a szociáloromantikus bizakodása. Mint vitatkozó Belloc az angol literatusok formáit használja Shaw ellen. Ironikus közbeszúrásokat csúsztat be, amelyeket gondosan megmérgez, kiragadja a mondat szerkezetből és külön tállja fel, úgyszólván zárjelben. Mérepgilulák zárjelben. Vagy elintézi Georg Bernard Shawot azzal, hogy menthetetlenül viktoriánusnak nevezi, viktoriánusnak gondolataiban és viktoriánusnak stílusában. És egy angol író nem lehet kegyetlenebb egy másik íróval szemben, mint hogyha Viktória királynő korszakába sorozza be. Bernard Shaw nyúlánk és egyenes. Jól ápolt szakálla már fehér és fájdalmasan emlékeztet az 57 évre. Shaw komoly szenvedélylyel beszél és mondatainak tagolása folyékony, de mégis monumentális. Kezei a zsebben, vagy a karjai a mellére zárva, szemei bozontos szemöldöke mögöl világítva, hangja férfiasan meggyőző, arisztokratikus megjelenés, hatékony erő. Híres szellemessége a világító eszköz. Az ő szellemessége nem „talál”, nem sebez, nem mérgez, hanem világít, fényt derít és magyaráz. A sötét tömeget, amelyet Hilaire Belloc-nak hívnak ez a szellemesség előnti és feloldja. Ez az elme él éppen olyan destruktív, mint a fény. A sötétséget semmivé változtatja és a humor az átalakításban van. A magántulajdon elleni argumentáció mélyen és szellemesen mindég az emberek egyenlőtlenségéből jön nála, a termelési eszközök egyenlőtlenségéből, az értékek egyenlőtlenségéből. És mégis folyton azt kell hallania Shawnak, hogy ő egy fantasztikus egyenlőség-mániákus. Puritánnak nevezték őt Wagner Richárd szenvedélyes angolországi apostolat, a francia impresszionizmus zászlóvivőjét, a lelegevenebb művészt és műélvezőt. De harminc évig hidegvérű pozörnek is szidalmazták őt a szociális eszme hatalmas munkását és agitatorát. Az új emberek nagy formálóját a formátlanok közé sorozták, és a költő teremtő erejű szellemességét majd eszköznek majd célnak nézték, ritkán Organikus gyümölcsnek. De az ezerek a Queen's Hall-ban nem törődtek az analízisekkel, sem a csonkításokkal, nem törődtek a szocializmussal, sem a tulajdonnal, sem Belloc-kal, sem Chesterton-nél: valamennyien meghódoltak ezen etikailag tájékozott intellektus megnyilatkozásainak.

A vitatkozók: persze nem győzték meg egymást. És valószínű, hogy a hallgatóság körében se állottak be véleményeltolódások. De azért mégse üres időtöltés vagy snobizanus a nagy felvonulás. Mert már ellenszenves lehet valaki előtt Shaw reform-mániája, lenézheti valaki a drámait sőt gyűlölhethi aszkéta arcát, őt hallani még is csak egy esemény. És mindég újra tolongani fognak, hogy újra élvezhessék ezt a tüneményt. A disputa estéjén adták először a „You Never Can Tell” darabját Párisban, „Blanko Posnet”-et Münchenben, és Londonban a „John Bull másik szigete” című színművét, ahol a honi talajából kiszakadt ír olyan országért rajong, ahol az álmok nem valótlank és a valóságok nem brutálisak.

Küzdelem az ólommáz ellen. 1908-ban a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének kiadványai között egy könyv jelent meg, mely valószínű felfedezést jelentett az ipari mérgezések ügye iránt érdeklődők szemében. A könyv szerzője: Chyzer

Béla államvasúti főorvos-helyettes volt, aki – illusztrációkkal tarkítva – azokat a rettenetes pusztításokat írta le, melyeket a fazekasiparban használt ólom végzett. A fazekas- és kályhaipar kivétel nélkül mindenütt az országban el van terjedve, mert a szükséges agyag (alumínium-silikát) mindenütt feltalálható. Gyártásuknál ólmot használnak, mely a legveszedelmesebb mérgek egyike, mely a gyomrot, a tüdőt és az idegeket elpusztítja. Gyomorgörcs, gyomorégés, csonttuberkulózis, ólomkólika, szividegbénulás, ólomcsúz vérszegénység, (nőknél abortus), ólomvaktság, neurosis, tetania, epilepsia és más bajok kísérői az ólommal való mesterségnek. Chyzer könyvének hatása alatt a magyar kormány megbízta Petrik Lajost annak a kérdésnek tanulmányozásával, nem-e lehetne ólommentes mázat előállítani és ezt olyan árban bocsátani a fazekasok rendelkezésére, melyet az anyagedények mai ára megbírna. Fiziológiailag a földolag volt olyan mázat találni, melynek pora, ha az emberi szervezetbe be is jut, a gyomorsavban nem oldódik és nem jut be a gyomor útján a szervezetbe. Egyik napilap jelentése szerint Petrik kísérletei sikerrel jártak. Petrik Lajos a múlt hónapban jelentést tett a kereskedelemügyi miniszternek: a máz készen van, nem ólommentes ugyan, mert a magyar agyagipar viszonyainál – primitív kemencéknél – az nem alkalmazható, de míg a mostani fazekas ólomházban 80% ólomoxid van s ebből a gyomor 37 fok melegénél az egyharmad %-os sósav tartalmú gyomorsavban 67-70% oldódik, az általa előállított mázban maximálisan csak 1 vagy 1½% oldódik. A vegyikeplet tudniillik eddig az volt, hogy 1 fémoxgydra (Ko) : 1.7-1.8 kovasav (Si O²) jött. A Petrik-féle mázban a vegyarány elhelyezkedése olyan, hogy 1 fémoxgydra 3 kovasav jut s így lekötni képes az ólomoxgydot.

A minisztérium véleményezés céljából az Országos Ipartanácsnak adta ki Petrik mázát s az Ipartanács Wekerle Sándor elnöklete alatt Szerényi József és Thék Endre előadása alapján a mázat a napokban elfogadta s annak állami gyártását a miniszternek melegen ajánlta.

Nemzetközi munkásvédelmi kongresszus Bernben. A berni szövetség tanács levélileg felhívta az európai államokat, vegyenek részt a munkásvédelemre vonatkozó új nemzetközi egyezmény dolgában decemberre tervezett konferencián. Az értekezlet a nők éjszakai munkájára és a fehér foszfor használatára vonatkozó nemzetközi tilalmaknak megfelelően ifjúkoriak éjszakai munkáját nemzetközi egyezményvel meg akarja tiltani, valamint nők és gyermekek munkaidejét legfőleg napi tíz órában kívánja nemzetközileg megállapítani. Ezek az indítványok fognak a tárgyalás alapjául szolgálni. Az értekezletnek műszaki és diplomáciai szakosztálya lesz.

Kereskedelmi alkalmazottak kollektív szerződése. Ipari téren a kollektív szerződést munkaadók és alkalmazottak érdekképviseleteinek közös megegyezése alapján kötik, de a kereskedelemben ily alapon eddig még nem kötöttek munkaszerződéseket. Újabbban ebben az irányban is voltak kezdő lépések. Így a fővárosi általános fogyasztási szövetkezet létesített ilyen generális megegyezést a szövetkezetnek mintegy száz alkalmazottjával. A három évre szóló szerződés fontosabb részletei a következők:

A szövetkezet üzleteiben 71 óra a munkaidő, ami napi 11 órás foglalkozást jelent, mivel vasárnap

nak. Az összes alkalmazottak fizetésük 20 százalékát lakbérként kapják és a szerződés szerint egy alkalmazott fizetése a három év alatt átlag 1163 korona 77 fillérrel, évenként 387 korona 92 fillérrel javul. Az alkalmazottak ebédideje naponta 3 óra. Az üzleteket este pont 8 órakor zárják. Ha másfél évig van az alkalmazott a szövetkezetnél, évente 1 heti, ha 5 évig, 2 heti szabadságot kap. A szerződés betegség és fegyver gyakorlat idejére is kiköti az alkalmazottnak járó fizetést, valamint a hosszas betegség esetén való elbocsátásnál a végkielégítést. Egyik lényeges rendelkezése a szerződésnek, hogy a szövetkezet az összes állásüresedéseket köteles bejelenteni az alkalmazott egyesületnél és kizárólag ennek tagjait, vagyis csak szervezett alkalmazottat vehet fel.

Sztrájkbiztosítás Ausztriában. A „Bund Oesterreichischer Industrieller” a német sztrájkbiztosító intézmények beható tanulmányozása után elhatározta, hogy a Drezdában székelő Deutscher Industrieschutz-Verband mintájára sztrájkbiztosító szervezetet létesít, mely működését már a legközelebbi hetekben meg fogja kezdeni. A Bund főtitkára, dr. Weisz császári tanácsos, a drezdai Verband ügyvitelét hosszabb ideig figyelemmel kísérte és az így nyert tapasztalatokat fogják most az osztrák munkaadók is értékesíteni. Az utóbbiak részéről különben olyan élénk érdeklődés mutatkozik, hogy az Oesterreichischer Industrieschutz-Verband működésétől a munkaadók sokat várnak.

Szerződészegő munkások visszavezetésére nem az iparhatóság, hanem az ipari bíróság, esetleg járásbíróság illetékes. Ezt mondotta ki az osztrák közígazgatási bíróság, mely határozat reánk nézve azért meglepő, mert kitűnik belőle, hogy a munkások kényszerű visszavezetésének céhkorszakbeli – mely a nagyipari termeléstől merőben idegen – Ausztriában még mindig érvényben van.

A szociálpolitika ellen. Bernhard tanár, aki a berlini egyetemen a közgazdaságtant adja elő, néhány hét előtt előadást tartott egyik rajnai városban a szociálpolitika „kinövéseiről”. Ez az előadás annak idején nagy feltűnést keltett és élénk polémiát vont maga után, melyben Lújo Brentano tanár is résztvett, hevesen ostromozva kollegáját eljárása miatt. Ugyanis nem ez volt az első eset, hogy Bernhard tanár tudományos vizsgálódásait a hatalmasok szolgálatába bocsátja, mert tulajdonképpen berlini katedráját is ilyen viselkedésének köszönheti. Amikor ugyanis a porosz kormány nem bírt boldogulni a lengyelekkel és egy kisajátítási törvényt akart velük szemben életbe léptetni, Bernhard ur egy könyvet írt „Die Polenfrage” címen, melyben riktó színekkel ecseteli a németiséget fenyegető veszedelemet, melynek ellenszerét egyedül a kényszerkisajátításban látta. A kisajátító javaslatból tényleg törvény lett, azonban a lengyelek még mindig oly erősek, mint voltak annak előtte. A tanár úr receptje nem igen használt a németiségnek, de használt magának Bernhardnak, akit a tanári kar megkérdése nélkül nevezett ki a porosz kormány az egyetemi tanszékre, rendes tanárnak. Most, amikor bizonyos körök tervszerű hajszát indítanak a szociálpolitikai törvényhozás kiépítése ellen, Bernhard úr ezeknek a köröknek bocsátotta rendelkezésére tudományát. A „Frankfurter Zeitung” is és Brentano is nyíltan a szemébe vágta ezt a professzor urnak. Ez természetesen nem hagyhatta szó nélkül a dolgot és most könyvvé egészítette ki előadásait, melyet a következő címen adott ki: „Die unerwünschten Folgen der

deutschen Sozialpolitik". Már a cím is elárulja, hogy az egész nem akar egyéb lenni, mint visszavonulás, mert számtalan táblázattal nem bizonyít egyebet, mint azt, hogy akadnak élősdiak, akik saját javukra szeretnének visszaélni egyes törvényes intézkedéssel. Azonban van-e intézmény, amelyben ilyesmi nem fordulna elő! Ha a tanár úr tényleg csak ezt akarta volna bizonyítani, úgy bizony kár volt annyira neki gyürkőznie, mint azt előadásában tette; könyvével nem tesz szolgálatot az uszítóknak és nem árt vele a szociálpolitikai követeléseknek sem.

A szerb szociáldemokrata-pártról ismertetést közöl az „Archiv für die Geschichte des Sozialismus” most megjelent száma. A tanulmányból, melyet Lapcsevics szkupstinai képviselő írt, megtudjuk mindenekelőtt, hogy a szocialista mozgalom nem újkeletű dolog Szerbiában, amennyiben gyökerei még a múlt század hetvenes éveibe visszanyúlnak. Azonban egyrészt az ország fejletlensége, másrészt a politikai reakció nem engedték kifejlődni ezt a mozgalmat, úgy, hogy a modern szocialista mozgalom tulajdonképpen a szabadabb éra kezdete, azaz, csak az Obrenovits-dinasztia halála óta datálódik. A szerb szocializmus, ellentétben a többi szláv országokkal, nem orosz, hanem német hatás alatt áll; ez a szerb párt programjában és szervezeti szabályzatában is kifejezésre jut, amennyiben a párt programja az erfurti program, és ami a szervezeti formáját illeti, a párt és a szakszervezet teljesen különálló, egymástól független organizációval bír. A régebbi szocialista mozgalom azonban még orosz hatás alatt állt. Akkor ugyanis az intellektuelek voltak annak szószólói, akik orosz egyetemeket jártak, ma azonban a munkások alkotják a pártot, akik – a gazdasági fejlődés következtében – nem keleten, hanem nyugaton: Ausztriában és Németországban dolgoznak, az itteni mozgalom eszméjét szívják magukba, azonkívül azonban az intellektuelek is mind gyakrabban keresik fel a német egyetemeket, Németországban ismerkednek meg a szocialista eszméssel és amennyiben részt vesznek az osztályharcban, a német szocialista eszmék hatása alatt állnak, amiért is könnyen megmagyarázható az, hogy az újabb szerb szocialista mozgalom is ezt a jelleget öltötte magára. Ámde ebben a felsoroltakon kívül még egyéb okok is játszottak közre. A munkásoknak csak 1913 óta szabad szervezkedniük, addig a hatóságok a legbrutálisabb eszközökkel tették lehetetlenné a szervezkedésüket. Ennek az volt a következménye, hogy a munkások teljesen ki voltak szolgáltatva a munkaadók kényének-kedvének, alacsony bérekért voltak kénytelenek dolgozni, munkaidejük néha 18 óra volt. A szervezkedés szabadságát az új éra kezdetén a munkások alánosan kihasználták, valóságos sztrájk-epidémia uralkodott Szerbiában e század első évtizedének első felében, ez által azonban ép a kispolgárság legradikálisabb része került szembe a munkássággal, a munkásság pártjával, valóságos szakadékokat teremtve a munkás és polgári demokrácia között, ép úgy, mit ahogy azt Németországban látjuk. E harcok a párt bölcsője körül játszódtak le és rányomták bélyegüket a párt további fejlődésére, mely inkább hasonlít a németéhez. A szerb szociáldemokrata-párt állásfoglalását a balkánkérdésben is ez az intransigens német-marxista álláspont határozta meg. Vannak a külföldi szocialisták között is számosan olyanok, akik helyeslik a Törökország ellen indított háborút, a balkán-szlávok fölszabadítás! harcá-

nak, jogos szabadságharcnak tekintik. A szerb szociáldemokrata-párt ellenezte ezt a harcot, mely csak a burzsoáziának fog szerintök használni, nem pedig a munkásságnak és a háborúval szembe állította a balkáni népek köztársaságának a követelését, azonban ez olyan legyen, hogy ebben a törökök is bent legyenek.

Egy államférfi hitvallása a szociálpolitika mellett. Már legutóbbi számunkban idéztünk Delbrück németbirodalmi belügyminiszternek a Reichstag szociálpolitikai vitájában elmondott beszédéből részleteket. A vita további folyamán Delbrück őt a konzervatívok támadásában részesítették szociálpolitikája miatt. A támadásra Delbrück válaszolt és a többek között következőket mondotta:

Ami bennünket alapvető kérdésben elválaszt, az a szocializmusnak és a szociálpolitikának a megítélése általános szempontok szerint. A szociálpolitika kérdését nem a szociáldemokraták találták ki és nem a szociáldemokratáknak kell, vagy lehet azt megoldaniuk, hanem oly problémák komplexuma az, amely a viszonyok hatalmas változásából nőtt ki. Ezeknek a problémáknak a megoldása napjaink legfontosabb feladata és az is marad. Erkölcsi kötelessége az államnak és a Reichstagnak és az is marad... Tekintet nélkül arra, hogy a szociáldemokrácia milyen viszonyban van hozzá: ez a leghatékonyabb eszköz a gazdasági életet fenyegető károk elhárítására ...

A borralaló-kérdés nemzetközi megoldása felé törekszik a vevőligák nemzetközi kongresszusa, amely szeptember végén Amsterdamban fog megtartani. A mindinkább növekvő nemzetközi utasforgalom mellett ez a kérdés nagyon is igényli a nemzetközi szabályozást és erre maga a publikum a legilletékesebb, amelynek e célra nincsen alkalmasabb szerve, mint a vevőligák nemzetközi kongresszusa.

A szakszervezeti internationale 1911. esztendő-ről szóló jelentésében 19 országra vonatkozó adatok vannak feldolgozva. E 19 országban 11,532.218 munkás volt szakszervezetekben szervezve, amelyből közel 7 millió volt az országos szövetségek kötelékében, míg a többi felekezeti, politikai vagy szakszervezeti okokból különálló csoportok tagja volt. A leggazdagabbak a német szakszervezetek, amelyek évi bevételük 81 millió márka, kiadásuk 67.5 millió márka és vagyonuk felül van 70 millió márkán.

A belgiumi általános sztrájk kezdetét április 14-ikére állapították meg. A távoli terminus kétségkívül azt az okos megfontolást jelenti, hogy addigra talán mégis sikerül a békés megoldás. A munkásság vezetői nem szívesen viszik bele a tömeget a sztrájkba és ennek már tanújelét is adták, amikor a követelt 21 éves korhatár helyett elfogadták a 25 éveset és beleegyeztek abba is, hogy a családfőnek 2 szavazata legyen. Ha mégis az általános sztrájk ultima rációjához kellene folyamodni, ez esetre azt az időt akarják megvárni, amikor ismét együtt lesz a parlament, hogy az esetleges atrocitásokat a parlamentben lehessen ellensúlyozni.

Húsvita az általános választójog parlamentjében. A németbirodalmi gyűlésen napokon át tartó heves vita folyt a húsbehozatal megkönnyítése tárgyában. A haladópart indítványát, amely a takarmány és növényekállat vámjának leszállítására irányult, a konzervatív párt szónoka paraszttellenesnek

bélyegezte meg. Sőt egyik-másik szónokuk teljesen tagadásba vette a húsinség létezését. A szocialisták a nép széles rétegeinek hiányos táplálkozását panaszolták fel, ami ellen a konzervatívek hevesen tiltakoztak, mert megállapítható a gazdasági föllendülés és ezzel a néptömeg jóléte. Sőt színekkel festették le a húsbehozatal kártékony hatását a honi állattenyésztésre, ami háború esetében éhínséget jelentene. Végül elvetették a liberálisok és szocialisták indítványait és elfogadták a bizottsági javaslatot, amely felhatalmazza a szövetségi tanácsot, hogy 1914 március 31-ig olyan községeknek, amelyek saját számlájukra külföldi húst hoznak be és a szövetség-tanács által megszabott feltételek mellett adják azt a fogyasztóknak, a behozatali vám bizonyos mérsékelt leszállítását engedélyezhesse.

A munkanélküliség elleni biztosítás is életbe lépett tudvalevőleg Angliában az új munkásbiztosítási törvény keretében. A orvosok harcának nagy lármája erről egészen elterelte a közfigyelmet, pedig ez jelentős és bátor lépés a munkásbiztosítás terén. Több mint 2.5 millió munkás van e szerint biztosítva az építőipar, hajóépítés, gépgyártás és vasipar köréből. Január közepéig ezekből 85.000 igény jelentett be, amiből 35.000 esik Londonra, ahol az igénylők túlnyomó számban építőmunkások. Január 17-ike volt az első kifizetési nap a munkanélküliség ellen biztosítottak számára és e napon mintegy fél millió korona került kifizetésre. A fizetéseket vagy a szak-szervezetek teljesítik, amelyeknél eddig is volt munkanélküli segély és amelyek csak megfelelő kiegészítést kapnak az államtól, vagy pedig az állami munkaközvetítők.

Községi szociálpolitika.

Rovatvezető : **Dr. Bolgár Elek.**

A vándoripar a községi iparpolitika szempontjából,

A főváros közigazgatási ügyosztálya mostanában foglalkozott a kereskedelemügyi miniszternek a vándoriparról szóló törvényjavaslatával, mely a szoros értelemben vett vándoriparra vonatkozó intézkedéseken kívül felöleli a házalás, megrendelés-gyűjtés és ószerüzlet szabályozását, célzó rendelkezéseket is. Ezeket az intézkedéseket és rendelkezéseket a fővárosi hatóságoknak igen figyelemreméltó észrevételeivel kommentálja és bírálja az ügyosztályi előterjesztés, amely kommentár és bírálat, főleg szociálpolitikai szempontból érdekes.

Így a kerületi elöljárók, kiknek az ügyosztály a törvényjavaslat előadói tervezetét véleményadás végett megküldte, kívánatosnak mondták, hogy a vándoriparral egyidejűleg a mozgóipar is törvényes rendezést nyerjen és így csak engedély alapján gyakorolhassa foglalkozását az is, „aki közterületen, a heti vagy országos vásárokon kívül állandóan helyet foglalva, illetőleg járva-keelve végez az 1884. évi XVII. t.-c. 10. §-ának 7. pontjában nem foglalt munkát (ez azokra vonatkozik, kik közterületeken a közönség számára személyszállító eszközöket tartanak készen, vagy szolgálataikat ajánlják), vagy pedig, szállított tárgyakat árusít.”

A kerületi elöljáróknak egy másik javaslata az, hogy a törvényjavaslat szempontjából engedély nélkül, szabadon üzhető foglalkozások sorából töröltessék: a

méhészet, halászat és vadászat nyers termékeinek, a kenyérnek és kenyérféléknek, víznek és jégnek házról-házra járva való árusítása, tekintve, hogy e cikkeknek szabad árusítása közegészségi szempontból veszedelmes, miután azoknak minden ellenőrzés nélkül való áruba bocsátása csak a ragályos betegségek terjedését mozdítja elő. A tanács közvéleményi ügyosztálya ehhez a ponthoz még azt a módosítást javasolta, hogy az engedély nélkül házról-házra járva való árusítás és az azokra bárkinél való megrendelés-gyűjtés a mező-, erdő- és kertgazdaságnak is csak oly nyerstermékeire nézve engedtesse meg, amelyeknek belértéke, összetétele nem változtatható meg, mint pl. természetes állapotában a gabonának s ugyancsak természetes állapotukban a konyhaveteményeknek.

Egyébként a vándoripar törvénytervezetéről szó esett már a fővárosi törvényhatósági bizottság közgyűlésén is, hol Vértes Emil biz. tag indítványt terjesztett elő, melynek leglényegesebb pontja az, hogy „a törvényben mondassék ki világosan, hogy a megrendelés-gyűjtésre engedélyt nyerő külföldi cégek a megrendelt iparcikkekét magyarországi ipartelepükön legyenek kénytelenek elkészíttetni, illetve a megrendelt árukat magyarországi raktárukból legyenek kénytelenek fogyasztóikhoz szállítani, és ilyképen közterheinkben is résztvenni. Ha pedig a törvényjavaslat ilyen irányú szigorítása bármilyen okból megvalósítható nem volna, úgy a székesfőváros törvényhatósága egyáltalában ki-zártnak tartja, hogy a törvénytervezetben foglalt minimális védelem Ausztriával szemben, még alku tárgyává tétessék.” Hasonló iparvédelmi kívánalmakat tartalmaz az a beadvány is, melyet a budapesti női ruhakészítő ipartestület nyújtott be a fővárosi tanácshoz e törvénytervezet tárgyában.

A közigazgatási ügyosztály mindezen szempontok figyelembevételével készített javaslatában – mint mondtuk – nagy mértékben érvényesülnek szociálpolitikai tekintetek is. Így megkívánja, hogy a szoros értelemben vett vándoriparnak gyakorlása – amennyiben az ipartörvény rendelkezései szerint a képesítéshez kötött ipari foglalkozások sorába tartozik – csak olyan egyén nyerjen engedélyt, aki ezen foglalkozásra az ipartörvény által megkívánt képesítését kellőképpen igazolta, mert hiszen – mint az előterjesztés helyesen mondja, semmi ok sincs arra, hogy a vándoriparos a letelepedett iparossal szemben kedvezésben részesüljön. Javasolja továbbá, hogy az ószeres foglalkozás gyakorlására a tervezett 24 év helyett 35–40 év kívántassák meg. Ez a kívánság is nagyon indokolt, tekintve, hogy „ez a kisebb munkatevékenységet igénylő foglalkozási ág igen alkalmas arra, hogy egyéb foglalkozási ágaktól a még teljes munkaerőben levő fiatal egyéneket is magához csábítsa s ezáltal a nagyobb munkateljesítést igénylő más foglalkozási ágaknál a rendelkezésre álló munkaerőben hiányt okozzon...”

Fontos a munkásság érdekeit is szemmel tartó az a javaslat, mely szerint az ipartörvény értelmében képesítéshez kötött mesterséget űző vándoriparos csak oly segédet alkalmazhat, aki mint tanonc, az illető mesterséget az idézett törvény rendelkezéseinek megfelelően megtanulta és ezt igazoló tanoncbizonyítvánnyal bír.

„Kimondható volna továbbá itt, – úgymond az előterjesztés – hogy a vándoriparosoknál alkalmazott segédek is munkakönyvvel vagy más megfelelő igazolási okmányokkal látandók el, mert ezek életében is bármikor alakulhatnak oly helyzetek, amikor addig való

működésüket igazolni kénytelenek, amire pedig nem lesznek képesek akkor, ha segédi működésüket igazoló okmány híján a segéd tartásra adott engedély egyszerűen a vándoriparos birtokában levő vándoripari engedélybe jegyeztetik be ...”

A minden részletre kiterjeszkedő, alapos tárgyismeretről tanúskodó és szakkörökben is nagy elismeréssel találkozott előterjesztés *Sánta Dénes* főjegyző munkája.

Községi villamos-üzemek.

A drezdai főpolgármester indítványára a múlt év december havában megalakult a szászországi községi elektromos üzemek szövetsége. 56 község rögtön bejelentette a szövetséghez való csatlakozását, mely, mint az alakulásról szóló jelentés kinyilatkoztatja, „szükségeseiél fel fogja venni a harcot az elektromos ipar nagyvállalatai ellen, melyek Szászországban mindenféle központokat létesítenek.” Ellentétben a porosz kormány politikájával, mely arra irányul, hogy a nagy elektromos-vállalatokat a már fennálló városi és állami villamos-üzemek fölötti uralomhoz is hozzásegítse és ellentétben a bajor kormány politikájához is, a szász kormány óva int attól, hogy a községi hatóságok elektromos üzemeket kapitalista üzemeknek adják el vagy adják bérbe.

Amde a községek nem állhatnak meg a pusztá ellenszegülésnél, melylyel a kapitalista cégek túlságos előnyomulásának útját állják, hanem pozitív tevékenységükkel oda is kell hatniok, hogy villamos műveiket a tömegellátás céljaira kiépítsék.

Magánvállalatok előnyben részesítése ellen nyilatkozott a *német városok birodalmi szövetségének* vezetősége is a porosz képviselőházhoz benyújtott beadványában, mely azon szerződés ellen irányul, amelyet a porosz kormány két nagy villamostársasággal akart kötni a berlini körüti és környékbeli vasutak áramszolgáltatása tekintetében. Mint a „*Kommunale Praxis*” jelenti, ennek a beadványnak várt eredményei nem is maradtak el.

*

A „Kommunales Jahrbuch” V. évfolyama.

860 oldal terjedelemben, a rendes előkelő formában, de a rendesnél is gazdagabb tartalommal jelent meg a „*Kommunales Jahrbuch*” idei évfolyama, mely mindenekelőtt személyi tekintetben hoz meglepetést, amennyiben *Lindemann* és *Südektim*, az évkönyv eddigi szerkesztői és kiadói mellett ott látjuk a címlapon Dr. Rudolf *Schtvander*, strassburgi polgármester nevét is. Ez az összekötetés, mint az előszóban olvassuk, azon óhajból fakadt, hogy az évkönyv a gyakorlati német községi közigazgatással még az eddiginél is szorosabb kapcsolatba kerüljön. Tudományos pontosság és gyakorlati használhatóság ritkán is található ilyen szerencsés összetételben, mint ebben az évkönyvben. Az idei évfolyam specialitásai közül különösen figyelemreméltóak azok a statisztikai felvételek, melyeket Dr. *Badtke* az 5000 lakosnál többel bíró német városoknak az élelmiszerdrágaság ellen hozott intézkedéseire vonatkozólag tesz közzé. Igen érdekes és úttörő vállalkozás a Dr. *Elshré*, ki a községeknek a betegségek ellen irányuló tevékenységéről számolva be, megállapítja az általa kibocsátott kérdőívekre beérkezett válaszok alapján, a községek részvételét az alkoholelleses küz-

delemben. A temetőügyről szólva Dr. *Lindemann* részletes kimutatást közöl a krematóriumokról, kiterjeszkedve azok építési és üzemi költségeire is. Továbbá rendes és áttekinthető képet nyerünk az elmúlt évben hozott építési szabályrendeletekről, a mindnagyobb arányú községi csecsemővédelemről s a lakásügy számos problémájáról. A községi szociál- és kultúrpolitika eredményei tekintetében valóságos kincsesbánya ez a könyv. A speciális munkáspolitikai és a községi hivatalnokok fejezeteiben részletesen beszámolnak a szerkesztők a községek által nyújtott drágasági pótlékokról; az általános munkáspolitikai kérdései között pedig alapos ismertetéseket kapunk a munkanélküliség esetére való biztosítás, munkaközvetítés, munkaszünet, munkásvédelem, útbaigazító-hivatalok stb. állásáról a német városokban.

Az iskolapolitikáról szóló fejezet gondos összeállítást tartalmaz a tekintetben, hogy az iskolák mekkora terhet rónak a községekre. A községi kultúrpolitikáról szóló egyéb adatok között különösen érdekesek a német városi színházakra vonatkozók, melyekből fogalmat alkothatunk magunknak azokról az áldozatokról, melyeket magasfejlettségű községek polgárait szellemi fejlesztése érdekében hoznak.

Rendkívül tanulságos a községi gazdaságpolitikáról szóló fejezet is, melyben sok, nálunk is hasznosítható tapasztalat van összefoglalva, melyeket a német városok az iparfejlesztés, a községi üzemek és a közlekedésügy terén szereztek. Ez utóbbi téren figyelemreméltó a nálunk is aktuális kereskedelmi kikötők tekintetében hozott intézkedések, nevezetesen a frankfurtiak és a mannheimiak. Érdekesek azok a kísérletek is, melyeket a német városok a léghajóközlekedés fejlesztése érdekében tettek. Ez irányban Essen és Leipzig városok tettek nagyjelentőségű lépéseket.

E nagy és összefoglaló fejezetekhez méltóan sorakozódnak a rendészetről, tűzoltásról, községi közigazgatási jogról, a nőknek a községi közigazgatásban való szerepéről és a statisztikai hivatalokról szóló kisebb terjedelmű ismertetések, úgy, hogy az egész könyv úgy hat, mint a német községi élet nagyméretű és minden részletére kiterjedő enciklopédiája. Dicséretére szolgálai a könyvnek, hogy a német viszonyok ismertetése közben nem feledkezik meg más országok kommunális eredményeiről sem és sok utalást találunk Ausztria és Svájc viszonyaira is. A nagystílus, alapos és minden ízében gyakorlati munkához minden érdeklődő eredményesen fog tanácsért fordulni községi kérdésekben.

Lakásreform.

A kislakások problémájához nyújt *Adalbert Kehn* kielit tanácsos most megjelent könyvében fontos szempontokat. Technikai, közigazgatási és szociálpolitikai tekintetben egyaránt értékes ez a munka. (*Beitrag zur Wohnungsreform*. Verlag von Gustav Fischer in Jena. Preis 6 Mark). Nemcsak kérdéseket és sok tekintetben új kérdéseket vett fel, hanem megoldásokra is utal. Kiindulva abból az ellentétből, mely város és falu között a népesség eloszlása tekintetében fennáll, az ipartelepek lehető decentralizációjának követelményét támasztja, azt kívánva, hogy azokat a nagyvárosokból a falvakba helyezték át, hol inkább megtalálhatók azok a feltételek, melyek a népesség egészségesebb elhelyezkedését lehetővé teszik, mint a mostani ipari centrumokban. Különösen pedig megvalósítható az egészséges lakásnak eddig felismert legtökéletesebb formája: az egy család-ház. Hat fejezetben, meggyőző és szemléltető

érveléssel tárgyalja a lakásreform technikai és szociálpolitikai követelményeit, bizonyítva, hogy megfelelő építésmód mellett ilyen kis családi házak építése nem okoz nagyobb költségeket, mint hasonló lakások építése a nagy városi bérkaszányokban.

A községeknek és az államnak csak másodrangú szerepet juttat Keim e reformprogram megvalósításánál. Az érdekelt rétegek önségélyére helyezi a fősúlyt, és csak e mellett, járulékosan és a szükséghez képest javasolja a közhatóságok beavatkozását. Ha ez a javaslat talán nem is vihető mindenütt keresztül, kétség-telenül figyelemreméltó úgy itt, mint a könyv egyéb részeiben is az a szociálpszichológiai beállítás, melyet a lakásproblémának ad. Ez által az egész könyv bizonyos emelkedettséget és komolyságot nyer, melyet ilyen tárgyú munkáknál vajmi sokszor sajnosán nélkülözünk kell.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: dr. Halász Frigyes,

Országos munkás betegsegélyző- és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

A kényszerbiztosítás egy új ágának meghonosítását kívánja a közvélemény Franciaországban, mely pedig Angliának a kötelező biztosítás előtti meghódolása óta az önkéntes biztosítás legkonzervatívabb területének tekintendő. Arról van szó, hogy Párizsban csakis olyan jármű tulajdonosa kapjon hajtási jogot, ki igazolja, hogy a járművének üzeméből a nagyközönséget – és pedig úgy a járművével utazó, mint az utcán levő egyéb közönséget – érhető károk megtérítésére szavatossági biztosítást kötött. Az alap gondolat nem annyira az esetleg szegény sorsban levő járműtulajdonos megvédésére, ki a járművével okozott baleset miatt fizetendő kártérítés folytán nyomorba jutna, mint inkább a nagyközönség anyagi érdekének biztosítása a szegény és így kártérítésre képtelen járműtulajdonosok járművével okozott károk esetében. Csak el kell képzelni azt az esetet, hogy a bérkocsitulajdonos, kinek csak egyetlen kocsija van, s ki maga hajtja kocsiját, kinek tehát nincsen vagyona, elgázol vasárnap délután (tehát üzemi munkán kívül levő) valamely munkást, vagy elgázolja egy szegénysorsú ember feleségét, vagy gyermekét. Ma az ilyen kocsis, ha vétkekesség bizonyítható rá, büntetőjogilag üldöztetik, azonban a balesetet szenvedett szerencsétlen ember a maga kárát behajtani rajta nem tudja. Egészen más a helyzet, ha a járműtulajdonos az előállható kártérítési követelések eseteire biztosítva van. S nem kell félni attól, hogy ez a felelősség érzetét csökkentené, mert a büntetőjogi felelősség amúgy is fennmarad a lelkiismeretlen hajtás eseteire s azonfelül újabb szavatossági biztosítások kötését az előző vétkes balesetek fenforgása mindenestre megrágítja, s így az illető foglalkozásának folytatását nehezíti, mint olyan körülmények, melyek a közvetlen magánjogi felelősség megszűnése dacára is alkalmassak a felelősségérzetet fentartani.

A járművekkel járó balesetekért való szavatossági kényszerbiztosítás természetesen teljesen szociális biztosításnak nem mondható, de részben mégis az, mert a kártérítés nélkül maradt balesetek túlnyomó része a lakosság számszerű társadalmi tagozódása folytán is legnagyobb részben a szegényebb néposztály tagjait éri. Elvileg pedig elűt ez a biztosítás minden egyéb eddigi biztosítástól, mert célja nem a biztosított érdekeinek megvédése, hanem elsősorban és főleg a nem biz-

tosított nagyközönség érdekének védelme, mivel a biztosítás éppen azért köttetik, hogy a biztosított, akitől különben úgy sem lehetne kártérítést kapni, abba a helyzetbe hozassék, hogy a kárt rajta be lehessen hajtani. Ez a lényeges elvi különbség ezen biztosítás és a szokásos üzemi szavatossági biztosítás közt. S éppen, mivel a biztosítás nem a biztosított, hanem a nagyközönség érdekeit védi, egészséges gondolat ezen szavatossági biztosításnak kényszerbiztosítássá alakítása.

Az új kényszerbiztosítás kívánatoságára s az abba bevonandó üzemekre vonatkozólag a legújabb hazai bírói gyakorlat is szolgáltat egy adalékot, melyet a következőkben közlünk: A Magyar Aeroclub Egyesület 1910. évi nyarán rendezett több napra terjedő aviatikai versenyén Frey André külföldi aviatikus a nézőközönség számára fenntartott helyre bukott le és ott többeket megsebesített. A megsebesítettek egyike, aki súlyos testisértsést szenvedett, kártérítést követelt az Aeroclubtól és minthogy az a kártérítési igényt nem ismerte el, pert indított 7922 K és járulékaiknak megfizetése iránt. A budapesti kir. törvényszék felperest keresetével elutasította, indokul azt hozván fel, hogy alperes a bekövetkezett balesetért felelősségre nem vonható, mert az csak abban az esetben állana elő, ha ő azon rendszabályokat, amelyeket a hatóság a verseny megtartására nézve előírt és mely feltételek alatt a versenyeket engedélyezte, be nem tartotta, vagy megszegte és ezen vétkes mulasztással közvetve ő maga is hozzájárult volna a baleset felidézéséhez. És minthogy a repülés veszélyes üzemet nem ő, illetve a társaság tagjai, sem pedig az ő alkalmazottjai, hanem idegen versenyző gyakorolta, aki vele sem munkabéri, sem más jogviszonyban nem állott, ezért felelősségre nem vonható. A budapesti kir. ítélőtábla megváltoztatta az elsőbíróság ítéletét és az Aeroclub kártérítési felelősségét megállapította, kiindulva abból, hogy az aviatika mai fejlettsége mellett a repülőgépen való felszállás nemcsak a felszállásra, de általában a felszállott gép alatt tartózkodókra nézve is oly veszélyes, hogy repülőgép által előidézett károsodás esetén a kártérítés alól a repülőgépen felszálló, illetve a felszállást rendelő csak az esetben szabadul, ha a kárt egyenesen a károsult hibája idézte elő. Minthogy pedig az alperes által rendezett verseny az ő vállalatának tekintendő, és anyagi sikerének elérése végett belépő-díjakat is szedett, a felelőssége megállapítandó. Valóban megfontolásra érdemes, hogy a még kialakulandó nemzetközi aviatikai jognak nem kell-e jogtételévé tenni a repülőgépekre nézve azt, amit a párizsiak egyelőre az automobilokra és lovas-kocsikra nézve követelnek, t. i. a nagyközönségnek a repülőgépből reá hártható veszélyek elleni kötelező biztosítását. A repülőgéptulajdonosnak esetlegesen a repülőgépen járó alkalmazottaira nézve külön intézkedés nem szükséges, mert ezek a munkásbiztosítási törvény értelmében üzemi baleset ellen amúgy is biztosíthatnak; így pld. nálunk a T. 3. §. 26. pontja alapján.

Általános érdekű újabb határozatok a balesetbiztosítási kötelezettség kérdésében. A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsa újabban három oly határozatot hozott, üzembesorozási ügyekben, méhek – ha elvi jelentőségünknek ki nem mondtattak is – általános érdekű voltuknál fogva nagyobb figyelemre tarthatnak számot. Így

1. egy külföldi építési vállalkozó Magyarországon gőztéglagyári körkemencét épített s a munkánál részben helybeli, részben Bécsből hozatott munkásokat alkalmazott, kiket Ausztriában már előbb biztosított. Az O. P. utóbbiakra is kimondta a biztosítási kötele-

zettséget, a vállalkozó azonban ez ellen felebbezett s az állami hivatal 9959/1912. sz. határozatával a külföldről hozott munkások Magyarországon való biztosítási kötelezettségét is megállapította, azzal az indokollással, hogy itt nem az *O. P. határán túl terjedő üzemről van szó, melyre a T. 6. §-a alkalmazható, hanem kizárólag belföldön lefolyt építő üzemről, melynek osztrák honos alkalmazottai a fennálló viszonyosság alapján a T. 5. §-a szerint a magyar honosokkal egyenlő elbánás alá esnek és ennél fogva szintén az itteni O. P.-nál biztosítandók.*

2. 9436/1912. sz. határozatával szabatosan megállapította, hogy az *u. n. alvállalkozók által lebonyolított üzemek is a fővállalkozók terhére tudandók be.*

3. A legnagyobb jelentőségű azonban a 14494/1912. sz. határozat, mely megállapítja, hogy az *olyan vendéglői üzem, melyben elemi erő által hajtott géppel mozgatott ventilátort használnak, a T. 3. §. 26. pontja 'ilapján balesetbiztosítási kötelezettség alá esik.* (A konkrét esetben elektromotor által hajtott szellőztető gépet használt a vendéglő tulajdonosa.) Ez elég szerencsés korrektúrája a kevésbé szerencsés 15. sz. biztosítás' tanácsi határozatnak, mely a vendéglőket, kávéházakat és szállodákat a T. 3. §. 3. pontjában említett ipari műhely fogalma alá vonhatónak nem tartotta s így a 20-nál több alkalmazottat foglalkoztató ilyen üzemet kivonta, a törvény intenciója ellenére, a biztosítási kötelezettség alól. Most már a pénztárakon áll a sor, hogy minden elemi erővel hajtott géppel működő ventilátorral ellátott helyiségben levő üzemet bevonjanak a biztosításba. Az állami munkásbiztosítási hivaltól pedig bizalommal várjuk, hogy a liftre vonatkozó 16. sz. elvi határozatot is a T. 3. §. 26. pontja valódi jelentőségének megfelelőleg, esetleg egy teljes ülési határozat procedúrájával korrigálni fogja, annál is inkább, mert az a kereskedelmi miniszternek a T. 3. §-ára vonatkozó felfogásánál is szűkebben és a szociális követelményeknek nem megfelelően magyarázza a balesetbiztosítási kötelezettséget. A kereskedelemi miniszter 446/1908. sz. határozata szerint ugyanis a gépkocsi kezeléséhez alkalmazott egyének balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek, *tekintet nélkül arra, vajjon ipari, kereskedelmi vagy magáncélra szolgál a gépkocsi.* (L. Schulcz: Munkásb. Joggyakorlat 95. old.) Már pedig a T. 3. §. 19. pontja és 26. pontja csakis egyenlő szellemben magyarázhatók, s ha a kereskedelmi miniszter, kiről megszoktuk, hogy nagyon rigorózus a biztosítási kötelezettség-megállapításánál, ilyen szellemben magyarázza a T. 3. §-át, úgy az állami hivatal is teljes megnyugvással fogadhatná ez ezt a szociális szempontból kielégítőbb magyarázatot.

A M. Á. V. betegéelyző pénztárnál tartott vizsgálat alapján, – mint azt annak idején jelentettük – az *O. P. 2 millió korona* követelést támasztott a M. Á. V. ellen. A vizsgálati jelentésre a M. Á. V. most tette meg észrevételét. Az országos pénztár elnöksége elhatározta, hogy az eredeti, a vizsgálatot megelőzőleg történt megállapodás folytán felkéri az állami munkásbiztosítási hivalt, hogy a M. Á. V.-ot és az *O. P.-t* értekezletre hívja meg, hol mindkét fél fejtsse ki álláspontját s a vizsgálati anyag s az értekezlet anyaga alapján az állami munkásbiztosítási hivatal döntsön a M. Á. V. és az *O. P.* között fenforgó vitás pénzügyi kérdésekben.

Az országos pénztár balesetbiztosítási akciójának megkezdése. Az országos pénztár a szorosán vett balesetbiztosítási, az üzembesorozási, járulékkirovási és kártalanítási ügyek intézését immár szervesen megala-

pozván, a legközelebbi jövőben hozzáfog a szociális szempontból épen hazánkban különösen fontos, mert különösen elhanyagolt balesetelhárítás intézménye, széleskörű szervezéséhez. A balesetelhárítás problémáit, melyek az *O. P.* szempontjából a pénztárt legközelebről érintő anyagi jelentőségű problémák, mindenekelőtt egy szűkebb bizottság veszi tárgyalás alá s ezen bizottsági tárgyalások alapján előreláthatólag a *munkaadó- és munkásérdekeltség részvételével tartandó balesetelhárítási ankétet fog rendezni az O. P.,* melynek főfeladata lesz egy *Általános óvórendszabálytervezetnek* a megállapítása és a T. 183. §-a alapján a kereskedelmi miniszterhez való felterjesztése, a speciális óvórendszabályok közül pedig elsősorban az *építőipari óvórendszabálytervezet* megalkotása.

A járulékok behajtása során a T. 156. §-a alapján tett munkaadói előterjesztések halasztó hatálya.

Ismeretes, hogy a kereskedelmi miniszter 53166/911. sz. rendeletével elrendelte, hogy a járulékbajtó hatóság minden olyan esetben, midőn a munkaadó a járulékkivetés ellen a T. 156. §-a alapján előterjesztéssel él, a behajtási eljárást függeszse fel. A szabadkai ker. pénztár felterjesztéssel fordult az áll. munkásbiztosító hivatalhoz és az *O. P.-hez,* hogy a kereskedelemügyi miniszternél kérelmezzék ezen rendeletnek oly irányú megváltoztatását, hogy a munkaadónak a *járulékkivetés elleni előterjesztése csak akkor legyen a behajtásra halasztó hatályú, ha a kivetés kézbesítésétől számított 8 napon belül tétetett meg.* Az országos pénztár üdvösnek ismerte fel a szabadkai ker. pénztár kezdeményezését és maga is az állami munkásbiztosító hivatalhoz fordult e tárgyban, felkérve őt a kérdésnek a kereskedelmi miniszternél való hathatós felkarolására. Hogy mennyire indokolt a szóbanforgó kérelem, azt mindennél jobban igazolja egy vidéki iparhatóság hivatalos nyilatkozata, melyből a következő szemelvényt közöljük: „A szóbanforgó miniszteri rendelet kibocsátása óta a kerületi munkásbiztosító pénztár intézkedései ellen előterjesztett felszólamlások amúgy is nagy száma tetemesen megnövekedett s ezen felszólamlások tekintélyes része már a *végrehajtás végső stádiumában, nem ritkán az árverés napján adatik be,* csak azért, hogy ennek alapján a végrehajtás felfüggesztését kérhesse az illető, tudva azt, hogy a felszólamlások nagy tömege miatt hetek, esetleg hónapok telnek el, amíg ez ügyben iparhatósági határozat lesz hozható, *s addig ő a fizetést elodázhajta.* Ennek folytán előáll az, hogy az iparhatóság a felszólamlások túlnyomó nagy részét végeredményben elutasítja ugyan, amíg azonban idáig jut a dolog, úgy az iparhatóság, mint a pénztár rengeteg sok felesleges és haszontalan munkát kénytelen végezni”. Ehhez járul persze pénztári szempontból az, hogy a járulékok egy része a késedelem folytán ilyképen el is vész.

Az állami munkásbiztosítási hivatal által az O. P.-hoz kiküldött vizsgálo bizottság elnöke, dr.

A n d o r Endre min. osztálytanácsos-bíró, a vizsgálatról szóló jelentését immár befejezte s értesülésünk szerint a vizsgálat megkezdésekor tett bejelentésnek megfelelőleg azt mindenekelőtt az *O. P.* önkormányzati szerveivel fogja megismertetni. Ezen intézkedés valószínűleg már az igazgatóságnak e hó 21-én tartandó ülésén megtörténik. A vizsgálat 1912 február hó végén – tehát majd egy éve – vette kezdetét s 9 hónapig tartott, a vizsgálat során gyűjtött nagy anyag feldolgozása a bizottság vezetőjének 3 havi szakadatlan munkáját vette igénybe. Az *O. P.-nál* a vizsgálati jelentést, mely egyrészt meg fogja állapí-

tani azt, hogy az O. P. mit valósított meg feladataiból, mit nem, s mik az okai annak, hogy bizonyos feladatok nem nyertek megvalósulást, s amely foglalkozik az O. P.-nak a jövőre nézve már megállapított és megállapítandó programjáról, továbbá az állami hivatal által teendő intézkedésekkel, az O. P. összes tényezői rendkívüli érdeklődéssel várják.

Az 1907: XIX. t.-c. indokolása. A munkásbiztosítás összes szerveinél, ker. pénztáraknál, a választott bíróságoknál, az országos pénztárnál, de az állami munkásbiztosítási hivatalnál is nap-nap után érezhető hiány az, hogy az 1907: XIX. t.-c.-nek „Indokolása”, az országgyűlési bizottsági jelentések és a tárgyalás anyaga kellő számú példányban nem áll rendelkezésre. Az országos pénztárnál például, hol 400-nál több alkalmazott dolgozik, az „Indokolásnak” mindössze 3 példánya van meg, s azok is magánpéldányok, nem magának az intézménynek tulajdonában vannak s így elképzelhető, hogy mily nehezen hozzáférhetők azok szükség esetén. Az országos pénztár elnöksége kiindulva abból, hogy Munkásbiztosítási Közlöny szerkesztője nagyobb külföldi munkásbiztosítási munkálatok (így pld. a német, az angol munkásbiztosítási törvény) közlésével jelét adta annak, hogy súlyt helyez a munkásbiztosítás szolgálatában álló személyek látókörének tágítására, azon kérelemmel fordult a Munkásbiztosítási Közlöny szerkesztőségéhez, hogy az 1907: XIX. t.-c. indokolását, amelynek ismeretes, a törvény helyes, az intencióknak megfelelő alkalmazásához, nehezebb kérdések megoldásához feltétlenül szükséges, a Munkásbiztosítási Közlönyben tegye közzé.

Családtagok gyógyvizsegélye. (Levél a szerkesztőhöz). A 29. sz. elvi határozathoz a *Szociálpolitikai Szende* 1. számában közölt kritikai megjegyzéseket velem együtt bizonyára igen helytállóknak találják mindazok, akiknek a gyakorlatban alkalmuk van a családtagok részére való gyógyvizrendelés jelentőségéről s a gyógyvizsegély engedélyezésének gazdaságos voltáról meggyőződni. A határozat bírálatát részemről csak azzal egészítem ki, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal a *munkásbiztosítási joggyakorlat* 272. oldalán olvasható 1909. évi 154/9. sz. határozatában maga is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a T. 50. §-ának 5. pontja nem szolgálhat alapul arra, hogy „a fürdő és gyógyvíz feltétlenül kizárassanak a családtagok részére is biztosított *gyógyászati segédeszközök köréből, ahova azok fogalmilag tartoznak*”

Az elvi határozat konzekvenciáit egészen másoknak tartom, mint aminőket a rovatvezető úr jelzett. A hivatali elvi határozatokat a pénztárak és nagy részükben az elsőfokú bíróságok nemcsak azoknak tartalmi rendelkezései miatt ismerik el kötelező jogszabályok gyanánt, hanem elsősorban azért, mert az egyazon intézmény keretében megalkotott *felső bíróság és felügyeleti hatóság* döntésétől lényegesen eltérő vagy – mint a jelen esetben – azzal homlokegyenest ellenkező álláspontra nem helyezkedhetnek. A hivatali törvénymagyarázatát egyfelől a felsőbbbség jogán, másfelől pedig azért kell irányadóul elfogadni, mert az eltérő törvényalkalmazás következményeként történő utalványozásokért a hivatal az anyagi felelősséget érvényesítheti. Igaz, hogy per nem származhatik abból, ha a pénztárak családtagnak is kiszolgáltatnak gyógyvizet, de az állami hivatal közegei által végzett hivatalvizsgá-

latoknál ez utalványozás a hivatal tudomására jut, bizonyára kifogásoltatnék és a pénztár, vagy annak a vádnak teszi ki magát, hogy a 29. sz. elvi határozatot nem ismeri vagy annak, hogy rendelkezését tudatosan figyelmen kívül hagyja és ezzel a pénztár terhére – legalább látszólag – több költséget vállal, mint amennyi a hivatal törvénymagyarázata szerint megengedett volna. Konkrét esetben tényleg az állami hivatal vizsgálatából kifolyólag figyelmeztette a pénztárt *az országos pénztár leirata* arra, hogy családtagnak gyógyvíz nem jár.

A két felügyeleti fórumnak azonos állásfoglalásával tehát ez idő szerint eldöntöttnek tekintendő a kérdés, jöllehet a családtagok gyógykezelésének hatályossága, de még a pénztár anyagi érdekében is kívánatos, hogy ásványvíz mint gyógyászati segédeszköz, családtagoknak is rendelkezhető legyen.

h. s.

A fentiekhez az a megjegyzésünk van, hogy a levél írójának az állami, munkásbiztosítási hivatal bírói elvi határozatainak contequentiáira vonatkozó nézete nem helytálló. Sehol, semminemű jogszabályokban nincsen kimondva az, hogy az állami hivatal bírói tanácsainak elvi határozatai a pénztárakat jogilag bármilyen tekintetben is kötnék a segélyek kiszolgáltatásánál; az állami hivatal *biztosítási* osztálya pedig a maga felügyeleti eljárása során annál kevésbé vonhatna felelősségre valamely pénztárt azért, mert az állami hivatal valamely *bírói* elvi határozatában foglalt törvénymagyarázatot nem fogadta el, mert az állami hivatal bírói tanácsai és biztosítási osztálya nem azonos szervezetűek, s a bírói tanács megnyilatkozása még nem jelenti azt, hogy a biztosítási osztály is ugyanazon állásponton áll és ugyanazt az elvet fogja követni a felügyelet gyakorlásánál. Itt példaképpen csak a szegődmenyes kovácsok balesetbiztosításának kérdését hozzuk fel. Arra az esetre azonban, ha az állami hivatal mint *felügyeleti* hatóság félreérthetetlenül (például a Munkásbiztosító Közlönyben közzétett tájékoztató útmutatás útján) kifejezést adott már abbeli nézetének, hogy valamely bírói elvi határozatot a pénztári gyakorlatra is feltétlenül irányadónak tart, az esetre megállhat a levél írójának nézete. Ismételjük azonban, hogy ehhez az állami hivatal biztosítási osztályának külön, az összes pénztárak nyilvánossága előtt tett megnyilatkozása volna szükséges, – ami a családtagok gyógyvizsegélye kérdésében nem történt meg. A biztosítási tanács minden külön megnyilatkozása nélkül is feltétlenül irányadónak és a felelősségrevonás alapjául szolgálónak a bírói tanácsnak csakis azon ítéletei tekinthetők, amelyek nem negatív, hanem pozitív természetűek, vagyis a tagok részére – a gyakorlatban addig vitás – segélyekre való jogosultságot megállapítanak. Minthogy a helyes adminisztrációval ellenkezik az elvesztett perek szaporítása s minthogy a pozitív természetű bírói elvi határozatok figyelmen kívül hagyása egyszerűen az elvesztett perek szaporítását jelenti, mivel a tagok a T. 158. §-ában biztosított felelősségi joguknál fogva nem mulasztják el felvinni ügyüket azon bíróságig, amely a kérdést elvileg már az ő javukra döntötte el, – ha jogilag nem is, de tényleg a pozitív bírói elvi határozatokat a jó adminisztráció szempontjából kötelezőnek kell tekintenünk a pénztárakra. A negatív bírói határozatokra ugyanez csak akkor állna, ha a T. 158. §-a értelmében az igazgatónak vagy az igazgatóság tagjainak is joguk volna az igazgatósági határozatok ellen a választott bírósághoz felelősséget követelni.

Felelős szerkesztő: Dr. LÁNCZI JENŐ.